

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2021. május • XXXII. évfolyam 5. (366.) szám

Ára: 330 Ft

- **Baja, a dunai gabonaszállítás csomópontja az 50-es években**
- **Oktatás, reformok, futás – születésnap interjú Sipos Jánossal**
- **Egy tudós ciszter atya, Lackner Béda pályája Bajától Dallasig**
- **Gyászol az MNÁMK – megemlékezés Régaisz Istvánról**

Fotó: Ádám Péter

Tartalom

- Baja, a dunai gabonaszállítás csomópontja az 1950-es években (*Mayer János forrásközlése*)..... 3
- A polihistor és népnevelő – 150 éve halt meg Eötvös József (*Kordé Nóra tanulmányának 2. része*)..... 5
- Egy hasznos hobbi (*Laki Ferenc vallomása*)..... 7
- „Sokat lehetne még javítani az oktatás rendszerén, de igazából a politikának ez sosem volt érdeke...” (Sándor Boglárka interjúja Sipos Jánossal)..... 9
- Dombóváriné (*Hamar Péter novellája*)13
- Egy tudós ciszter atya útja a Bácskából Amerikáig (*Mayer János összeállítása*)..... 16
- Gyászol az MNÁMK – elhunyt Régaiz István (*Manz Alfréd és Csorbai Péter megemlékezése*).....19
- Osztrogonác Miklós „históriás énekei” (*Summája Palota várának, Szabács hősei*)..... 21
- Duna menti életünkről (*Nebojszki László könyvismertetése*).....22
- A konfitálás (*Szünder Dezső írása*)..... 23
- Galéria Ádám Péter képeiből.....24

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számalszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

Beoltva – a józan ész ellen

Mayer János

■ Mire ezek a sorok megjelennek, véget ér a hónapok óta tartó korlátozások egy része, és visszanyerhetjük a vírusvédelmi intézkedések által elvett szabadságunk egy részét. Társadalmunk felelősségtudattal is bír, nagyobb része minden biztonnyal megkapta védőoltását, és joggal reménykedhet abban, hogy eséllyel veszi fel a küzdelmet a még mindig köztünk tomboló, egyedül hazánkban tízezrek életét kioltó, másokat súlyosan letaglózó ragály ellen. Persze messze még a végső győzelem ebben a láthatatlan ellenséggel vívott háborúban, de talán mögöttünk van a covid-ellenes összefogás „D-napja”, és az agresszor térdre kényszerítése idő kérdése csupán. De ahogy Normandia vagy akár Hiroshima után is rengeteg volt még az áldozat, úgy mi sem lehetünk eléggé óvatosak: győztes csatában is lehet súlyos vagy akár halálos sebeket szerezni.

Sokfelé lehetett olvasni: a járvány talán alkalmas lesz arra, hogy az emberiség szembenézzen saját hibáival (bűneivel), és a tanulságok levonását, egyfajta megtisztulást követően egy jobb világ születhet. Hosszú távon persze lehet, hogy így lesz, de napi tapasztalataink inkább azt mutatják, hogy az együttérzés, az empátia, a közösség (haza és emberiség) iránti felelősségérzet helyett inkább a tehetetlen düh, a meg nem fékezett indulat; a bizalom helyett az örök kételkedés és cinikus tudálékosság lett úrra rajtunk mindazokkal szemben, akik döntési helyzetben vannak. Ha lezárások vannak, „jogaink sérülnek”; ha nyitást rendelnek el, „az életünket veszélyeztetik”; gyakran ugyanazok követelik a minél hamarabb beadandó vakcinákat, akik nemrég még a járvány létezését és a korlátozó intézkedések jogosságát is vitatták. Igazából *senki nem tud semmit*, mégis sokan úgy tesznek, mintha mindent tudnának – ami talán nem is lenne akkora baj, ha nem emberleleteket kockáztatnának vele. *Ember embernek farkasa* – írta még a 17. században *Thomas Hobbes* angol filozófus, és napjaink a józan ész nélkülöző, méregtől és indulattól átítatott vitáit látva könnyen hihetjük: nem is tévedett nagyot. Az általa kínált politikai megoldás, a kezelhetetlen, az *önérdek* végletes hajszolása által bűnre hajlamos népnek mintákat és erkölcsi iránymutatást kínáló, egyben őt kordában tartó *abszolút monarchia* fölött persze talán eljárt már az idő, néha mégis az az ember érzése, hogy jó lenne erővel

Grafika: Kovács G. Tamás (www.kotocut.com)

rendet rakni a halálfélelemtől, politikai manipulációktól, tudatlanságtól összevarodott fejekben, hogy ősi ösztönök helyett inkább a józan ész irányítsa tetteinket és megnyilvánulásainkat.

Egyelőre ugyanis nem árt észnél lenni: annyi kihívás érte megszokott világunkat, annyiféle sérelmet hordozunk magunkban, annyi fájdalom könnye homályosítja el természetes tisztánlátásunkat, hogy némely megnyilvánulást hallva az az érzetünk támadhat: egyesek a józan ész ellen kaptak védőoltást. Szögezzük le: aki ennyi áldozat után még vírust tagad, aki a rendteremtése helyett félelemkeltésben, aki biztonságérzet visszanyerése helyett káosz- és feszültségteremtésben érdekelt, azt nem józan ész hajtja. Ez békeidőben is veszélyes játszma, gondokkal terhelt harci helyzetben azonban több mint bűnös tévelygés: végzetes hiba. Jó lenne, ha inkább eszünkbe vésnénk az ugyancsak 17. századi gondolkodó *Blaise Pascal* gondolatait: „*Nádszál az ember, semmi több, a természet leggyengébbike; de gondolkodó nádszál. Nem kell az egész világmindenségnek összefognia ellene, hogy összezúzza: egy kis pára, egyetlen csepp víz elegendő hozzá, hogy megölje. [...] Tehát minden méltóságunk a gondolkodásban rejlik. Belőle kell nagyságunk tudatát merítenünk, nem a térből és az időből, amelyeket nem tudhatunk betölteni. Igyekezzünk hát helyesen gondolkozni: ez az erkölcs alapelve.*” Bár a látszat néha mást mutat, talán még nem veszítettük el ezt a képességünket. Ha mégis, akkor farkastörvények fognak ítélni felettünk. ■

Bajai dokumentumok a Szabad Európa Rádió archívumából, 9. rész

Baja, a dunai gabonaszállítás csomópontja az 1950-es években

Mayer János

■ Magyarország gazdasága és benne külkereskedelme a szovjet megszállás után teljesen új pályára került. A második világháború utáni külkereskedelem a stabilizációt követően indult újra. A külgazdasági kapcsolatok átrendeződését már az 1945 augusztusában megkötött magyar–szovjet gazdasági egyezmény jelezte. Az ennek részeként kötött áruszállítási megállapodás a következő negyedévre 30 millió dollár értékű árucserét írt elő a két ország között: Magyarország ipari nyersanyagokért főként mezőgazdasági termékek szállítását vállalta.

A belső és a nemzetközi politikai helyzet változásának következményeként kibontakozó gazdaságpolitika 1949–1950-től az autarkia (gazdasági önállóság) lehetőleg teljesebb mértékű elérését állította előtérbe („A vas és acél országa leszünk!”). Az ország természeti adottságai miatt azonban a gazdaság erősen külkereskedelemre utalt volt, az új (főleg ipari) ágazatok fejlesztésére irányuló törekvés pedig még többféle áru behozatalát követelte meg, ezek beszerzését viszont csak a kivitel fokozása tette lehetővé. 1949-re – 1938-hoz képest, amikor az időközben Ausztriával megnövelt Németország volt a magyar gabona fő felvevőpiaca – az agráreredetű kivitel alig több mint a felére csökkent. (Az összes kivitel belüli aránya 1950-ben 45%-ot képviselt.) Az ugrásszerűen emelkedő nyers- és alapanyag-behozatalt később sem sikerült mezőgazdasági termékkivittel ellentételezni. Ráadásul ezekben az években zajlott a mezőgazdaság „szocialista átalakítása” (kollektivizálás, tagosítás, beszolgáltatási rendszer stb.), és többek között ennek hatásaként a nagyüzemi termelés ellenére a búzatermelés mintegy 20%-kal elmaradt az 1930-as évek átlagától, pedig az ország lakossága közben 6%-kal nőtt.

Az agrárkivitel volumene az 1950-es években kevésbé változott, ekkor (különösen 1952–1953-ban) a hazai ellátás rovására is exportáltak. Az új termést ugyanis eladták, a következő év elején pedig – jóval magasabb áron – a minimálisan szükséges kenyérgabona eléréséhez importálni kényszerültek, így egy gabonatermelő országban (!) 1952-től állandósult a gabona behozatala. (Emiatt a korábban jelentékte-

len, 8%-os arányú mezőgazdasági import 1955-re elérte az összes behozatal 15%-át.) Az ágazat külforgalmának pozitívuma legfeljebb annyi volt, hogy az 1945–1960 közötti 16 évben az agrártermékek kivitele még a legrosszabb években is meghaladta a behozatal volumenét.

A magyar gabonát és más agrártermékeket ebben az időben nagyrészt vízi úton, ún. ömlesztett áruként a Dunán szállítmányozták a Szovjetunióba. E szállítási forma nagy mennyiségek utaztatását teszi lehetővé nagyobb távolságokra is, ráadásul a vasúti és közúti szállításnál kisebb energiaigényrel. Hátránya a hosszabb idő, illetve az időjárás viszonyoknak való kitettség. Magyarországon egyedül a Duna alkalmas vízi szállítmányozásra, ezen viszont a Szovjetunióba (a Fekete-tengerhez) közvetlenül el lehetett jutni, és Magyarországon már régebb óta – korábban a belvízi és nemzetközi szállításban használt – kikötőhálózat is rendelkezésre állt. Baja kikötője már a 19. században is fontos része volt a nemzetközi gabonakereskedelemnek (Jókai *Az arany ember* c. regényében is ezért szerepel), így nem csoda, ha megváltozott viszonyok között is fontos állomás maradt, kikötőjéből az 1950-es években tömegével indultak a Szovjetunióba tartó gabonaszállítványok, főleg, hogy a Monarchia egykori rakodókikötői közül csak a bajai maradt az országterületen.

A szállításokat kezdetben az 1946-ban alapított *Magyar-Szovjet Hajózási Rt.* (MESZHART) bonyolította le. A szovjet fél az új, „közös” vállalkozáshoz a hadiszármányként birtokába került korábbi magyar hajókat adta. A MESZHART tevékenységét elsősorban a külföldi viszonylatú áruszállítás terén folytatta, bár más vállalattal megosztva személyszállítással is foglalkozott. 1954 végén a Szovjetunió megszűntette érdekltségét a veszteséges magyar hajózáásban, és 1955. január 1-jén létrejött a *Magyar Hajózási Részvénytársaság* (MAHART). A Bajáról induló gabonaszállítók fő célpontja a Fekete-tengertől 80 km-re fekvő *Izmail* (korábban Tucskov) – eredetileg még genovai kereskedők által alapított – városa volt, amely ma is Ukrajna legjelentősebb dunai kikötőjének és fontos élelmiszer-feldolgozó központjának számít. Az alábbi dokumentumok egykori disz-

zidensek személyes tapasztalatai alapján számolnak be a fentebb vázolt folyamatok bajai vonatkozásairól. Ezekből is kiderül, hogy az új termést azonnal a Szovjetunióba szállítják, az eredetileg más célra használt hajókat is gabonaszállításra vetették be, és a máskor szokásos protokollokat is megkerülik:

„1953. július 14-én elhagyta a bajai Duna-kikötőt a Szovjetunióba irányuló első idej gabonaszállítvány. Hat darab uszályból állt, és a Bihar nevű MESZHART motorshajó vontatta. A rakomány árpát tartalmazott.

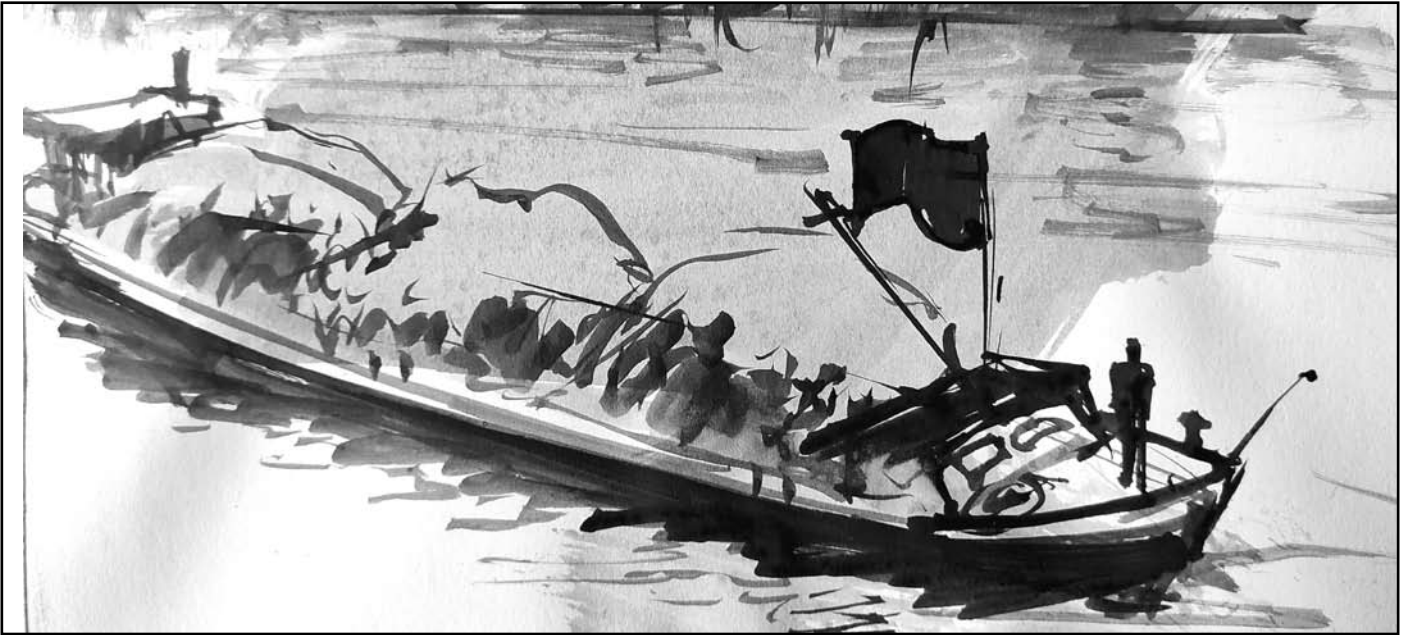
Szakadatlanul érkezik a frissen csépelte gabona a bajai Duna-parti raktárházakba. Naponta 120–140 vagon árut ömlesztve rakodóra. Szállítás előtt átszelelik és triórözik. (Triórözés: a gabona egyik halmaztisztítási művelete. A triór alak szerint válogatja ki a fajidegen magvakat és a különböző szennyeződések – M. J.) Mindezt rohamunkával végzik, mert a kikötőben készenlétbe helyezett uszályok horgonyoznak a berakodásra várva.

A szállítás meggyorsítása érdekében már Baján vámkezelik a vontatót és az uszályokat. Az ellenőrzés után az ÁVH folyamrendészetének (1950 és 1953 között a határvédelem és a folyamrendészet is az ÁVH feladatkörébe tartozott, bár az ún. „zöld ÁVÓ” szervezetileg elkülönült a diktatúra hírhedt államrendőrségétől – M. J.)

Sipos Lóránd, grafikája

Sipos Loránd, grafikája

egy tagja kíséri Mohácsig a szállítmányt. Közvetlenül a határ előtt hagyja el vontatót.” (1953)

„A bajai Duna-kikötőben folyó előkészületekből ítélve a szovjet hatóságoknak igen sürgős az idén, hogy mielőbb megkezdjék az új gabonatermés kiszállítását a Szovjetunióba. A MAHART (volt Meszhárt) bauxit-szállító uszályainak nagy részét Komáromból, illetve Izmail-ából (helyesen: Izmailjából – M. J.) Bajára irányították. A hajózási válságot 1003-as, 1009-es, 1008-as, 1006-as, 1004-es, 1018-as, 728-as, 804-es, 802-es számú uszályai legutóbb még Komáromból bauxitot szállítottak Izmailyába. Sz[állító] uszályok útban vannak a Fekete-tengerről Magyarországra. Nem mennek ma már Komáromba, hanem a bajai alsó rakodón kötnek ki azzal az utasítással, hogy ömlesztett termény szállítására tegyék alkalmassá a hajótesteket.

A bajai Duna-rakodón jelenleg a Mahart hat bauxit-rakodóuszályát tisztítják. A Mahart két tengerjáró motorosát, amely jelenleg a Közel-Keleten végez kereskedelmi utat, szintén a bajai Duna-kikötőbe irányították.

Lázás munka folyik a bajai terményrakodón is. Rendbehozzák a meglévő szállítóberendezéseket. Két nagy teljesítményű szelektor épül ezen kívül a terményrakodón. A rakodóberendezést – az értesülések szerint – hat darab szállítószalaggal gépesítik. A vagonokból való kirakás, a szelektorokon való átbocsájtás és az uszályok megrakása szállítószalagok segítségével történik.” (1955)

A harmadik forrás, egy 1952-ben Bécsben rögzített interjú szövege arra is rámutat, hogy a Szovjetunió és Magyarország

közötti viszony a dunai hajózásban sem volt egyenrangú. A szovjet fél még a kikötőhasználatban is előjogokat követelt magának, hajóik legénysége pedig büntetlenségének szinte biztos tudatában a kihágásoktól (lopás, erőszak, rablás) sem riadt vissza. Nem kizárt persze, hogy az erkölcsi gátak feloldásában a téli tétlenség időszakában mértéktelenül fogyasztott alkohol is szerepet játszott, s ez akár tragédiába is torkollhatott. Az interjú értékelője szerint a Bajáról jelzett esetekhez hasonlókról más magyar kikötők kapcsán is szereztek információkat.

„Szokatlanul hosszú ideig vesztegeltek az idén a hajók és az uszályok a dunai téli kikötőben. A bajai téli kikötőben teleltek át a MESZHÁRT számos vontatóján és uszályán kívül a dunai szovjet hajóstársaság vontatói és uszályai is. A magyar és az orosz hajósok között feszült volt a hangulat a téli állás egész ideje alatt, és több ízben összeütközésre is sor került. A szovjet hajózó személyzet, annak ellenére, hogy később vonultak be a hajókkal a téli kikötőbe, maguknak követelte a kedvezőbb horgonyzási helyet. Az oroszok arra kényszerítették a magyar hajókat – ellentétben a Dunán kialakult bajtársi szokásokkal –, hogy megszakszakszák a téli állást, felszedjék a horgonyt, és a kikötő kedvezőtlenebb helyén állapodjanak meg újból. A szovjet hajózó személyzet nem végzett jégtörést a téli kikötőben, ezt a feladatot kizárólag a magyar hajósokkal végeztették el.

Az orosz kormányosok és matrózok állandó kilengéseikkel zaklatták és izgalomban tartották a kikötő környékét. A sarkatarmészetű szovjet hajósok előtt a magyar kollégák saját holmija ingóságai sem voltak

biztonságban. Az orosz tolvajok miatt egy pillanatnyira sem lehetett őrizetlenül hagyni a hajókat. Kénytelenek voltak a magyar hajósok éjszakai mozgó őrséget szervezni, mert a rendőrség nem küldött külön őrszemet a téli kikötőbe.

Február végén az oroszok leütötték a MESZHÁRT egyik gazdasági tisztjét, aki a hajósok márciusi havi bérét hozta magával. A pénzt elrabolták.

Február folyamán véres verekedésre került sor az orosz és magyar hajósok között, egy orosz matróz életét veszítette. A verekedés során leütötték, és beleesett a zajló Dunába. Amikor rátaláltak, már meg volt fagyva. Jellemző az oroszok felfogására, hogy az ügyben semmilyen eljárást nem indítottak. Jegyzőkönyvet vettek fel, amelyben megállapították, hogy a matróz részegen a jégtáblák közé esett, és annak következtében veszítette életét.”

A leírt eset hanyag kivizsgálásából – amennyiben valóban így történt – sejthető, hogy a szovjet fél is tudatában lehetett, hogy a halálos kimenetelű összeütközésben nagyobb lehetett a saját matrózok felelőssége, mert a Magyarországon tartózkodó szovjet katonákat, diplomátákat vagy épp hajósokat ért támadásokat igyekeztek a magyar állammal keményen megtoroltatni (sokszor erősen kétséges esetekben is), míg a szovjetek által okozott bűncselekményeket eltussolták, a magyar karhatalmi szervek ilyen bűnügyekben érdemi vizsgálatokat sem folytathattak. Ebben az esetben feltételezhetően alapos okuk volt arra, hogy a szovjet matróz halálának körülményeit túlzottan ne bolygassák, mert akkor alighanem további kihágások és szabálytalanságok kerülhettek volna a nyilvánosság elé. ■

A polihisztor és népnevelő – 150 éve halt meg Eötvös József (2. rész)

Kordé Nóra

■ A forradalmat megelőző években, 1845-1848 között Eötvös kissé eltávolodott a politikától, bár cikkeivel támogatta az ellenzéki törekvéseket, és szépirodalmi műveiben is megjelentek az aktuális problémák. Az utolsó, 1847-1848-as rendi országgyűlésen nem vett részt, viszont 1848. március elején Pozsonyba ment, ahol Széchenyiékkel tanácskozott. Március 15-én Kossuth Lajossal – miniszterjelöltként – és az országgyűlés küldöttségével Bécsbe utaztak tárgyalni, *Batthyány Lajos* pedig március 23-án a kerületi ülésen szintén úgy mutatta be, mint az egyik kijelölt minisztert. *V. Ferdinánd* király április 7-én nevezte ki a gróf Batthyány Lajos vezette első magyar, felelős és független minisztériumot (kormányt), amelyben Eötvös József a vallás- és közoktatási tárcát foglalta el.

Miniszterségét megelőzően is alaposabb és rendkívüli munkabírás jellemezte, amelyet új állásában még inkább betartott, sőt fokozott. Gyors ütemben látott neki az oktatás megreformálásának, mivel a nevelésben, az oktatásban látta a nemzet jövőjét: „nevelés nélkül az egyenlőség semmi; nem egyéb, mint pusztaság; a nevelés az, mi által az alsó néposztálybeliek az állam által nekik adott jogok élvezetére képesekké tételnek” – vallotta. Első intézkedései az egyetemi oktatás rendezésére vonatkoztak, valamint kidolgozta az 1848/XX. törvénycikket a bevett vallásfelekezetek egyenlőségéről. Ezekon kívül reformtervei között szerepelt még a felekezetek egyházi és iskolai igényeinek felmérése, tanítóképző intézetek és gazdasági iskolák felállítása, a szaktanítás bevezetése a középiskolákban, illetve a néptanítók szaklapja, a *Nevelési Szemle* indítása is.

Első miniszterségének egyik legnagyobb „alkotása” az első magyar népoktatási törvénytervezet kidolgozása volt. Vagyis a legnagyobb lehetett volna, ha sikerül azt törvénybe is iktatni. Javaslatra rendelkezett az általános tankötelezettségről, az ingyenes oktatásról, valamint arról, hogy az állam feladata az iskolák létesítése. Biztosította ugyanakkor a felekezeti oktatást azokon a településeken, ahol ehhez a kellő létszám – azaz ötven gyermek – összegyűlt; ahol nem, ott pedig úgynevezett közös iskolák létesülhettek. Az iskolák felügyelete és a tanítóképzés szintén állami

feladatként szerepelt a tervezetben. Július 2-án megnyílt az új népképviselői országgyűlés, amelyen jó párszor felszólalt, igaz sokkal visszafogottabban és ritkábban, mint korábban. A népoktatási törvénytervezet tárgyalása nehézkesen és igen rossz időpontban – a hadügyi törvényjavaslattal egyidőben – zajlott. Nagy vitákat váltott ki, tárgyalását próbálták „boldogabb időkre” halasztani, és többen bírálták a nemzetiségnek tett engedmények, valamint akadt olyan is, aki kidolgozatlansága miatt. Végül augusztus 12-én fogadták el a tervezetet, amelyet viszont – a forradalmi események előrehaladtával – már nem sikerült érvénybe léptetni.

Eötvös családjával szeptember 28., azaz gróf *Lamberg Ferenc* meggyilkolása után hagyta el hazáját; Bécsbe, majd onnan nem sokkal később Münchenbe utazott, és ott élt 1850 végéig. Sokan bírálták ezért a lépéséért: hogy a veszedelemben elmenekült, sorsára hagyta a haza ügyét... Ugyanakkor fontos kiemelni, amit ő maga is leírt Csengery Antalhoz intézett levelében: „Ily viszonyok közt, tökéletesen haszontalannak érzem magamat. Engem az ég forradalmi embernek nem teremtett. Bármilyen nagy célt lássak magam előtt, az egyesek szenvedéseiről megfeledezni nem tudok s meggyőződésem szerint az anyagi erő, melyre minden forradalom támaszkodik, nem azon út, melyen az emberi nem előre haladhat.”

Az emigrációban sem tétlenkedett, tervbe vette a francia forradalom történetének megírását, illetve már korábban is tervezte a keresztény művelődéstörténet feldolgozását, ezek azonban befejezetlenek maradtak. Ekkor írta meg az *Ausztria nemzetiségeinek egyenjogúsításáról* (1850) című röpiratát, amelyben kifejtette, hogy miért is szükséges a Habsburg birodalom fennmaradása Közép-Európa nemzetei számára. Szintén ekkor kezdte írni legfőbb állambölcseleti művét, *A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra* címmel, amely két kötetben jelent meg, német, illetve magyar nyelven. Ebben vizsgálta, hogy a kor uralkodó eszméi – a szabadság, az egyenlőség és a nemzetiség – miért nem töltik be már eredeti céljukat, azaz a haladást és a polgárosodást, ellenben miért vezethetnek államok felbomlásához vagy épp önkényuralomhoz. A modern liberális állam elméletét foglalta össze a

Eötvös József a Batthyány-kormány kultuszminisztereként

keresztény polgárosodás által, amelyhez nélkülözhetetlen az egyéni szabadságjogok biztosítása.

Hazatérése után budai, svábhegyi nyaralójában és Békés megyei birtokán családjával töltötte napjait, és irodalmi terveivel foglalkozott. Az *Egy tót leány az alföldön*, *A molnárleány* és *A téli vásár* című népi elbeszélései ekkor születtek. Intézményes tudományos munkásságát is folytatta az 1850-es évek közepétől, hiszen 1855-től az Akadémia alelnöke, majd 1866-tól elnöki posztját viselte, 1856-ban pedig nekilátott a Kisfaludy Társaság új-játszervezésének. *A nővérek* című negyedik – egyben utolsó – regényét 1856-ban írta, ebben a jellembrázolás a társadalomrajz helyett nagyobb hangsúlyt kapott. A könyvben különösen hangsúlyos a nevelés, mint jellemformáló tényező. Eötvös viszont azért a nemzet szónokaként is: 1858-ban, 1859-ben és 1860-ban is ő mondott beszédet *Vörösmarty Mihályra*, *Kazinczy Ferencre* és Széchenyi Istvánra emlékezve. Elmélkedéseit – amelyekből több kötetre valót jegyzett le – 1864-ben, *Gondolatok* címmel jelentette meg, és anyja emlékének ajánlotta.

A politikai életben az 1860-as évek elejétől vett részt újra, az 1861-es és az 1865-ös országgyűlésen is Buda képviselőjeként. Eötvös az 1861-es országgyűlésen kifejtette felszólalásában, hogy egyetért Deákkal és az általa képviselt felirati ja-

vaslattal. Javaslatára bizottmány alakult a nemzetiségi törvény előkészítésére, amely el is készítette javaslatát, annak megvitatása azonban az országgyűlés feloszlása miatt már nem történt meg.

A nemzetiségi kérdés már korábban is – de az 1860-as évektől kimondottan – foglalkoztatta, mert „alkotmányos szabadságunk, sőt állami létünk fennállása nagy részben ennek megoldásától függ”. A nemzetiségi kérdés című röpirata 1865-ben jelent meg, melyben kifejtette, hogy ez ügyben „a nyelv és nemzetiség tekintetében a legtökéletesebb szabadság” biztosítása jelentheti a megoldást.

Ezen időszak, azaz az 1860-as évek közepe már a kiegyezés előkészítésével zajlott, amelyben Deák Ferenc és gróf Andrássy Gyula mellett Eötvös is tevékenyen részt vett. Ekkor indította el a *Politikai Hetilapot* is, amelynek felelős szerkesztője Keleti Károly lett, bár a következő év nyarán be is szüntette, mivel a remélt hatást nem sikerült elérnie vele.

Gróf Andrássy Gyula 1867. február 17-i miniszterelnöki kinevezése után a megalakuló kormányban Eötvös újra (immár másodszer) a vallás- és közoktatási miniszteri posztot töltötte be, amelyet 1871. február 2-án bekövetkezett haláláig viselt. Miniszteri munkáját próbálta ott újratekinteni, ahol 1848-ban elhagyta, azaz a népoktatásnál. „*En részemről egyszer mindenkorra kimondom, hogy a magyar nemzet jövőjét tisztán cultura-kérdésnek tartom, ennél fogva a nevelés ügyet, a közoktatási ügyet a nemzet legfontosabb ügyének tekintem*” – vallotta.

Első rendelkezései között láthatjuk a népnevelési egyesületek létrehozásának szorgalmazását, a *Néptanítók Lapjának* elindítását, amely kezdetben hét hazai nyelven jelent meg, hogy a nemzetiségek számára is „elérhető” legyen. A lap a '48-as javaslat, azaz az akkor tervezett *Nevelési Szemle* mintájára jött létre, azzal a céllal, hogy a benne lévő tartalmak által a tanítók általános műveltségét emelje, azaz nemcsak hivatalos és tanügyi szervezeti tartalmakat közölt benne. A nemzetiségeket a több nyelven való kiadással kívánta megnyerni, illetve közösségi szerepét erősíteni azáltal, hogy közös – azaz minden nemzetiségre – vonatkozó tartalmakat kínált. A néptanítói hivatás iránti érdeklődést is fokozni kívánta, és próbálta anyagi megbecsülésüket is növelni, így a legcsekélyebb fizetéssel rendelkezőket segélyekkel támogatta.

Munkavégzésének gyorsaságát jelzi, hogy új népnevelési törvénytervezete már 1867 őszére készen volt, de azt az újra fellobba-

A bajai „Tanítóképző” a 19. század végén

nó viták miatt (módosításokkal) csak 1868 őszén fogadták el, és 1868. december elején iktatták törvénybe. Az 1868/XXXVIII. törvénycikk a *népiskolai közoktatás tárgyában* az eötvösi életmű egyik, ha nem a legnagyobb hatású műve. A maga korában is nagy jelentőségű volt, hiszen a modern iskolarendszert alapozta meg általa. Rendelkezett a tankötelezettség és a tanszabadság kérdésében, előbbi a 6-12 éves gyermekek estében a mindennapos iskolára, 12-15 évesek számára pedig az ismétlődő iskolára vonatkozik. A tanszabadság esetében a magán- és a nyilvános iskolák között szabad választási lehetőség, illetve földrajzi helyétől és jellegétől függetlenül is adott volt a szabad választás. Az iskolaállítás szabadsága is fontos szempont a törvényben: bárki állíthatott iskolát, de meg kellett felelniük az állami iskolákkal szemben felállított követelményeknek; így fenntartotta a felekezeti iskolaállítási jogát is, de ahol ez nem volt elegendő, ott községi iskolát is kellett létesíteni. Az állam feladatává tette a népiskolák irányítását és ellenőrzését. Rendelkezett az oktatás részleges ingyenességéről is. Előírta, hogy „*minden növendék anyanyelvén nyerje az oktatást*”.

Meghatározta az egységes népoktatási rendszer intézménytípusait, azok tantárgyait, a tanítási időt, a kellő felszereltséget. Ezen túl húsz új tanítóképző és tíz tanítónőképző létesítését rendelte el, amely régióknak számára azért is olyan lényeges, mert ezek egyikét Baján alapították meg. Az oktatás valós helyzetének felmérése érdekében országos adatgyűjtést rendelt

el, amelynek elemzése révén született meg a *Jelentés a népiskolai közoktatás állapotáról* című írása. Törvényjavaslati – amelyeket ekkoriban kidolgozott – érintették az oktatás többi területét is, a kisdédóvóktól a középiskolákon át egészen az egyetemekig. Szorgalmazta kereskedelmi és szakiskolák alakítását, valamint a pesti tudományegyetem és a Műegyetem újjászervezését, illetve egy új egyetem létesítését Kolozsvárott. Országszerte tett utazásai és külföldi útjai alkalmával is igyekezett minél több oktatásügyi példát tanulmányozni, és kapcsolatba kerülni az emberekkel, hogy az ő véleményüket is megismerje; ilyen céllal utazott több alkalommal Erdélybe is.

Baja kapcsán meg kell említeni, hogy nemcsak a tanítóképző létrehozása köthető nevéhez, hanem egy korábbi esemény is, amely még 1869-ben történt. Ez pedig a „*helybeli városi főgimnáziumnak királyi állami főgimnáziummá eszközlött átalakítása*”, amelynek elismeréseként a város közgyűlése Baja város díszpolgárává választotta báró Eötvös Józsefet. Ugyanekkor döntöttek arról is, hogy a város egyik – a ma inkább sétálóutcaként emlegetett – főutcája viselje a vallás- és közoktatási miniszter nevét. Egy évvel később pedig a képző kapcsán írta Eötvös: „*(...) elhatároztam egy állami tanítóképzőt Baján felállítani, s már a folyó évi október hóra meg is nyitni. 1870. évi június 23-án b. Eötvös József.*” Mint tudjuk, az intézmény meg is valósult a tervezett időpontra, nem sokkal később el is indult a képzés, amelynek létrejötté a miniszteri szándék

és a helyi kezdeményezés szerencsés közös munkálkodásának eredménye volt. Az azóta is működő, immár 150 éves múlttal rendelkező „Tanítóképzede” 1984 óta viseli Eötvös József nevét.

Második minisztersége idején Eötvös az oktatás mellett más kérdésekkel is foglalkozott, melyek közül a vallásfelekezetek autonómiájának rendezése és a nemzeti-ségi kérdés különösen hangsúlyosak voltak, és végigkísérték miniszteri pályafutását. A görögkeleti egyház autonómiáját és a keresztény felekezetek egyenjogúságát is törvénybe iktatta. A zsidók emancipációjáról, azaz az izraeliták polgári és politikai jogok tekintetében vett egyenjogúságáról az 1867/XVII. törvénycikk rendelkezett. A nemzetségek tekintetében pedig szintén jelentős törvény született Eötvös javaslatai alapján, de jelentős módosításokkal, mivel az eredeti tervezetet a vármegyei nemes-ség nem akarta elfogadni. (Azt javasolta, hogy a megyék hivatalos nyelvét a többség szabja meg, és a megyei tisztviselők is ezt

használják.) Az 1868/XLIV. törvénycikk a nemzeti egyenjogúság tárgyában lehetővé tette a nem magyar nemzetiségű állampolgárok számára a hivatalos fórumokon, illetve a bíróság előtt a saját anyanyelvük használatát.

Miniszteri munkásságáról több ízben vallott, élete vége felé talán többször a kissé fáradt ember csalódottságának hangján. Fiához, Lorándhoz írt levelei is őrzik valóságait: „(...) annyi bizonyos, hogy törvényeimben egy szebb jövő alapjait raktam le s evvel beérheti egy ember, főleg koromban. Nincs ezen fontos kérdések között egy, melyet harmincz év óta nem dolgoztam; sok idő ez és sok keserű emléket hagyott maga után; de hogy mindamellett e kérdések megoldását elértem, sőt hogy azok minden általam felállított elvek szerint, sőt általam javasoltatott és keresztülvitt törvényekben oldattak meg, ez oly ritka szerencse, melyért az isteni gondviselésnek nem mondhatok elég hálát.”

A költő, író, filozófus, állambölcsező és

politikus életműve sokkal több és nagyobb annál, amit e pár oldalban sikerült összegezni, de talán érzékelhető, miért volt korának kimagasló személyisége, és miért illő megemlékeznünk róla. Magának márványszobrot nem kívánt, helyette azt remélte, hogy eszméi maradnak fenn és hatnak majd. Így talán azzal adózunk leginkább emlékének napjainkban is, ha az eötvösi életművet iránymutatónak véve próbálunk élni és tevékenykedni. Írásom legelején található idézet így teljes: „Hiszem, hogy az emberi nem oly haladásra képes, melyről még fogalmunk sincs, és a jólétnek és szellemi hatalomnak oly fokára emelkedhetik, mely legvérmesebb reményeinket is felülmúlja. Csakhogy az emberek nagy része jelenleg még nem emelkedett intelligens lényé és mielőtt társadalmi és politicus helyzetünkben a nagy haladást remélhetjük, nagy haladást kell tennünk a civilizációban. Ennek emelése a fő dolog. A többi játék.” Eötvös József 150 évvel ezelőtt, 1871. február 2-án halt meg. ■

Egy hasznos hobbi *Vallomás a kertészkedésről*

Dr. Laki Ferenc

■ A kertészkedő tevékenység szinte egyidős társadalmunkkal. Az ember eleinte elemi szükségletből, később hivatásszerűen vagy a szabadidő hasznosítása céljából gyakorolta. Írásomban az utóbbi – az úgynevezett hobbi elfoglaltságként választott tevékenységemmel kapcsolatos gondolataimat szeretném tolmácsolni, megosztani Kedves Olvasóimmal.

A kertészkedéshez szükséges tudnivalókat jórészt autodidakta módon szereztem meg. Gyerekkori családi tapasztalataim az egyetemi biológia szakon szerzett elméleti ismeretekkel bővültek. Kiskőrösi tanárkodásom megkezdésével – mint kísérő segítő tanár – a mérnök-tanár kollégáktól, mezőgazdasági üzemek agronómusaitól sikerült elsajátítanom a szőlő- és gyümölcsstermesztéshez szükséges alapismereteket. A fokozatosan beszerzett szakkönyvekben, szaklapokban tanulmányozott részletes szakismeretek, a médiában öröndetesen megszorodó tanácsadások, riportok figyelemmel követése bátorítottak arra, hogy magam is kertészkedjem.

Valójában Bajára kerülve kezdődött el a céltudatos kerti gyakorlatom. Egy négyszáz négyszögöles kertet vásároltam a Livodában. Mivel bajai pedagógusi munkámat kollégiumi nevelőként kezdtem, a szabad délelőttökön, naponta 2-3 óras

munkával egy hónap alatt 60-70 cm mélyen „megforgathattam” a kert talaját. A szükséges talajerőt pótolva, alma- és meggycesemetéssel ültettem be a területet. Az első három évben sárgarépát, petrezselymet és szamócsát telepítettem. Az igen bőséges hozamokat értékesítve szinte visszanyertem a föld vételárát. A termőre fordult gyümölcsöst tíz éven át eredményesen sikerült kezelnem, majd az előregedő fákat akáccsemetékre cseréltem. A társadalmi átalakuláskor egy őszibarackos szakcsoport alakult, ahol négyen álltunk össze 300 barackcsemete gondozására. Hamarosan kiderült, hogy a társak több esetben igényelték szakismereteim gyakorlati alkalmazását, mint ami elvárható lett volna! Néhány év után csupán 5-6 szorgos ember maradt meg a szakszerűen, kitartóan munkálkodókból, s végül a 60 hektáros őszibarackos sorsa az erdősítés lett. Valójában az ez-

redforduló környékétől egyre csökkent a kertészkedők serege. Családom megörült a megnövekedett földkínálatok láttán, s rövid időn belül birtokba is vettük a jelenlegi területet, amelyet az alábbiakban részletesebben is bemutatok a kertészkedést vállaló érdeklődőknek.

Milyen alapvető feltételeket kíván az elindulás? Legyen kellően jó talajú termőterületünk, amelyet a napsugarak legalább 4-6 órán át érhetnek, valamint olyan öntözési lehetőség, amely a szükséges időben elvégezhető. A megfelelő alapeszközök (talajműveléshez, metszéshez, permetezéshez) is nélkülözhetetlenek, tehát mindenképpen beszerezendők.

Nincs is jobb, mint a saját kertben termelt gyümölcs

Milyen szakismereteink legyenek? Ismernünk kell a telepítés (vetés, ültetés) idejét, módját, az ápolás (metszés, növényvédelem, tápanyag- és betakarítási állapot) kívánalmait. Mindezek növényenként, igényenként variábilisak lehetnek.

Egyedül vagy többen kertészkedjünk? A terület nagysága, a növényfajok száma, a termék mennyisége (pl. szőlő- és gyümölcszsüretnél) olykor megkívánják a többletmunkaerőt. A már fentebb említett tapasztalataim viszont azt sugallják, hogy az *egyszemélyes munkavégzés* a szerencsésebb variáció! Egy-egy munkafajta (gyomirtás, válogatás, anyagmozgatás) könnyen elmagyarázható másoknak, de a szüretelés, növényvédelem olykor szigorú előírások betartását igényli. A kertészkedés szerintem olyan *vállalkozás*, amelyek eredményességéért a „fővállalkozónak” kell viselnie a felelősséget. Sikertelenség esetén a „nem rajtam múlott” hivatkozás csak igen ritka természeti csapás (jégverés, rendhagyó nagyságú és idejű fagy) miatt lehet jogos. Kajszibarackból csak 4-5 évenként számíthatunk komolyabb termésre, mert a korai gyengébb fagyok akár a teljes termést elvihetik. (A dióféknál a két éve történt elfagyás több évi regenerálódást, kezelést eredményezett!) Az elmúlt 30 évben csupán kétszer volt pusztító jégverés, de ezek ellenére sem adtam fel!

A *terület nagysága*, a betelepített *fajok száma* befolyásolja a ráfordított *munkaidőt* is, de kölcsönösen hathatnak is egymásra. A többféle gyümölcsfával, bokros növényvel betelepített kertek legyenek nagyobbak, a csak lágyszárúakkal benépesítettek pedig kisebbek lehetnek. A közelmúltban a médiában propagált, pár négyzetméteres, kisparcellás, közösen birtokolt kertészkedések valójában a nagyvárosban élők számára csak a szabadtéri levegőzést, a társas kapcsolatok erősítését biztosíthatják, de elegendő mennyiségű, érdemleges „munka gyümölcsét” nem garantálhatják.

Saját tapasztalataim alapján – a monokultúras helyett – a *vegyes hasznosítású* kertészkedést (lágyszárú és fásszárú haszonnövényeket) tartom hasznosabbnak, biztonságosabbnak. Nagyobb területet igényelnek ugyan, és többletmunkát is jelentenek, de várhatóan hosszabb időn át biztosíthatja a változatosabb termékeket. Az általam gondozott 500 négyzetméteres területen még a vadon élő növényekből is szívesen megtartok néhány fásszárú fajt: az akác, a fűz, a hárs, a kőris, a tölgy, a vadalma, a vadszilva a fatermetűeket, a bodza, a kecskerágó, a hamvas szeder, a vadrózsa pedig bokrokat, cserjéket képvisel-

li. A nemesített fásszárúakat közül almafajták (nyári, őszi, téli), cseresznye, dió, kajszibarack, málna, meggy, mogyoró, naspolya, piszke, ribizli, szeder és szőlő található a kertben. A lágyszárúakat a szamáca, saláta hagyma (vörös-, fok- és metélő), zöldborsó, zöldbab, sóska, spenót, uborka, sárgarépa, petrezselyem és tökfélék adják leggyakrabban. A felsorolt termelvények az év áprilisától a következő év márciusáig – azaz egész éven át – elérhetőek a család számára. Az összterület kétharmad részén a fásszárúak, a maradék egyharmadon a zöldségfélék, egy 50 négyzetméteres tavacska, valamint a feleségem által gondozott virágoskert osztozik.

A kerti munkákra fordított idő – heti 6-10 órával számítva – kerek egy hónapnyi munkavégzést jelent napi 8 órás munkaidővel kalkulálva. Amikor csak szükséges (valamilyen tennivaló természetesen mindig akad!) kilátogatok a lakásunktól 5 kilométerre lévő „szabadtéri műhelyembe”. Megjegyezném, hogy a kalkulált összmunkaidő néhány százalékát a szemlélődés, megfigyelés, ellenőrzés teszi ki: a vegetáció fejlődésének, állapotának figyelemmel kísérése nem hanyagolható el. A sokféle élmény közül talán megemlíteném a legkedvesebbet: a közel húszféle madár közül a cinegék, a feketerigó és a vörösbegy valamelyike jellegzetes hangadással szokott üdvözölni érkezésemkor, amit valami hasonlóval köszönök meg. Néha pár méternyire tőlük is elviselik jelenlétemet! A madarak közül többen is szívesen csipegetnek a zsendülő szőlőből, meggyből, cseresznyéből, amit én a szüretelés segítségének fogok fel. Néha azonban kissé bosszant, ha tömegesen, túlzásba viszik a fogyasztást, bár meggyőződésem, hogy a sok rovarkártevő elpusztításával megmentik számunkra a termékek zömét. A kis tavacskákat látogatva a vidra igyekszik megakadályozni a halak túlzaporodását. A legnagyobb ga-

rázdálkodók viszont a mókások, hisz szinte minden évben teljesen kisajátítják a mogyoró betakarítását: alig marad néhány szem a több mogyoróbokor összterméséből.

A *gazdaságossági elemzés* (a megtermelt érték és kiadás összevetése) alapján az alábbi summázatot tettem:

- súly szerint a gyümölcsök és a szőlő a domináns termékek évi 3-3 mázsa átlaggal, amelyekből mindig képződik némi értékesíthető felesleg, s az így befolyt bevétel fedezi az évi vegyszerekre, vetőmagokra, üzemanyagra elköltött kb. 40 ezer forintot.
- a zöldségféléket a szűkebb család teljesen felhasználja.

A házilag kalkulált elfogyasztott termékek mintegy 110-120 ezer forintnyi éves „jövedelmet” jelentenek háztartásunkban. Az adatokból jól érzékelhető, hogy a megtermelt érték nem jelent komoly anyagi gyarapodást.

Akkor miért érdemes ezt a tevékenységet folytatni?

Mert – az év háromnegyed részében sok órát tölthetek a szabadban;

- sokféle fizikai munkát végezhetek;
  - élőben szemlélhetem a növény- és állatvilág egyes képviselőit;
  - a sikerélmények feledtetik a fáradságot;
  - a célok, események megújíthatók;
  - családnak, szomszédoknak örömet okozhatok;
  - a gyakorlatban hódolhatok az egészséges életmódnak;
  - minimális vegyszerhasználattal, betartva az egészségvédelmi előírásokat biztosíthatom termékfogyasztóim egészségét;
- Ezért: a kertészkedés értelmes és hasznos időtöltés! S legvégül: örülök, hogy hasznosan, produktívan tölthetem nyugdíjas éveimet, amíg egészségi állapotom megengedi. Aki teheti, kövesse a példát! ■

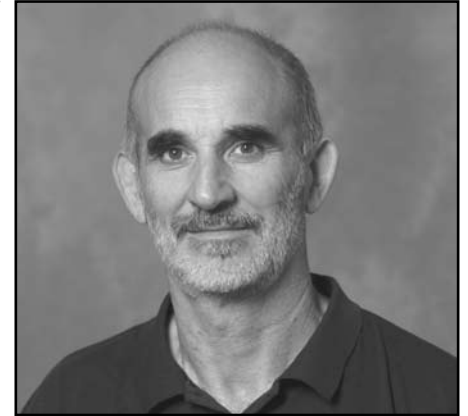
A gyümölcsöskert sportélményeket is nyújthat

„Sokat lehetne még javítani az oktatás rendszerén, de igazából a politikának ez sosem volt érdeke...”

Sipos Jánossal tanításról, oktatási reformokról, egészségmegőrző futásokról

■ *Fuss, hogy érezd: élsz! Bár Sipos János ezzel a címmel írt az egészséges életmódot népszerűsítő könyvet, életére visszatekintve nem csak a futásban elért eredményeire lehet büszke. Falusi gyerekből lett sikeres gimnázium tanár, igazgató, majd közoktatási helyettes államtitkár, izgalmas időszakokat élve meg az oktatásügy változásai terén. Születésnapjaink beszélgetésünk keretében – ebben a hónapban tölti be 65. életévét – áttekintettük gazdag életpályája állomásait és tanulságait.*

Sipos János

mi 35-en érettségiztünk, ebből egy nem akart továbbtanulni, hatan orvosok lettek, a többiek matematikával kapcsolatos pályára kerültek. Sokan sokat köszönhetünk neki.

– *Átvettél valamit Hegedűs tanár úr mód-szereiből?*

– Megfogadtam, hogy nem akarok úgy kemény tanár lenni, ahogyan ő volt. Tőle féltünk, még negyedikben is, pulzust mértünk az órái előtt... Nem akartam, hogy féljenek tőlem a diákok. Az biztos, hogy hozzá hasonlóan magam is megköveteltem a rendszeres, alapos, precíz munkát, bár addigra már módosult a tanrend, számos változás történt. Az első év nem volt könnyű a tanári pályán, mert az egyetem nem készített fel a gyakorlati munkára, sok mindent magamnak kellett kialakítanom. A régi gimnáziumi füzeteimnek azonban nagyon jó hasznát vettem, így az én tanítványaim is sok mindent hasonló módszertan alapján tanultak meg, mint én. Meglepett azonban, hogy az első gimis osztályom egyik érettségi találkozóján kiderült, hogy ők engem kemény tanárnak tartottak. Gykeztem mindig derűs hangulatban tartani az órákat, bár megköveteltem a munkát. Sok diákomra és számos eredményre is szívesen gondolok vissza, a tanítványaim közül nagy arányban tanultak tovább matematikából, sok tehetséges diákkal dolgozhattam, akik szép megyei és országos versenyeredményeket is produkáltak. Mindig hálával gondoltam vissza azokra az általános iskolai kollégákra, akik megalapozták a diákok tudását. Közülük többen is nagyon eredményes munkát végeztek, és ez meglátszott a gimnáziumba került tanítványaik felkészültségén, és nemcsak a legjobbakén. Az egyetemi éveimben rám és

Sándor Boglárka

■ – A biztonságot lassan 65 éve fontosnak tartom az életemben. Megnyugodtam, amikor a feleségemmel együtt megkaphattuk az oltásokat. Most már a második után is lejárt a két hét biztonsági idő, de azt gondolom, még mindig óvatosabbnak kell lennünk. Nem térhetünk vissza a két évvel ezelőtti életünkhöz, hiszen még nem tudhatjuk, mekkora biztonságot nyújt az oltás, és arról sincsenek információk, hogy a már beoltottak milyen mértékben terjeszthetik tovább a fertőzést. A családjunkban sajnos történtek olyan események, amelyek tükrében különösen fontosnak tartjuk, hogy vigyázzunk magunk és mások biztonságára.

– *Sükösdön nőttél fel. Hogyan emlékszel vissza a gyerekkorodra?*

– Minél idősebb az ember, annál fontosabbá válnak számára az igazi gyökerei. Sükösdön éltem mindaddig, amíg meg nem nősültem. Nagyon szép emlékeket őrzök, ahogyan az emberek többsége is szívesen emlékszik vissza a gyerekkorára. Szerény körülmények között éltünk, a szüleim egyszerű parasztemberek voltak, akiktől már korán megtanultam megbecsülni a kézkezi munkát. Nekik annak idején nem adatott meg a tanulás lehetősége, azt azonban nagyon fontosnak tartották, hogy én tanulhassak. Első generációs értelmiségi vagyok, hiszen addig még a rokonságban sem volt senki, aki érettségizett volna, a felsőfokú diplomáról nem is beszélve.

– *Úgy tudom, a szüleid nem tanári pályára szántak. Hogyan nem lettél tévészerező?*

– Nálunk a családban az számított munkának, amit az ember egy kézbe vehető eszközzel végzett, és egész életén át művelte a létfenntartás érdekében. Jó tanuló voltam. Magyarból Cseh Béla tanár úr sokat foglalkozott velem külön is, szép járási és megyei versenyeredményeim voltak. Amikor nyolcadikos lettem, felmerült a pályaválasztás kérdése. Apám, aki nem gondolta, hogy a tanulásból meg lehet élni

(a családban nem volt ilyen minta), azt akarta, hogy tévészerező legyek. Ez biztos kenyérkeresetnek látszott, mivel akkoriban kezdtek az emberek televíziókat vásárolni. Szüleim utána is jártak, hogy Fehérvárott, a Videoton gyárában jó szerelőket képeznek, de szerencsémre csak érettségivel lehetett jelentkezni. Közben Kapitány Ottó igazgató úr rábeszélte a szüleimet, hogy engedjenek gimnáziumba, mivel az átlagosnál tehetségesebb vagyok. Anyám is mindig tanulásra biztatott, ő látta, hogy nekem más az utam. „Tanulj, fiam, magadnak tanulsz!” – mondta gyakran, és milyen igaza volt! Bekerültem a III. Béla Gimnáziumba. Később már tudtam érvényesíteni az akaratomat: tanár akartam lenni! Mindig is szívesen segítettem akár a szomszéd gyerekeknek, akár az osztálytársaknak matematikából, középiskolában pedig matematika-fizika tagozatos osztályba kerültem. Osztályfőnökünk a legendás Hegedűs József tanár úr lett, akinél nem volt pardon. A magyar épphogy megtűrt tantárgy lett, és bár a vonzalmam megmaradt, nem ezt választottam a továbbtanulás útjának. Fölmértem, hogy a gimnáziumi felkészítő háttér matematikából és fizikából biztosítja a legnagyobb esélyt arra, hogy tanár lehessenek.

– *Ez a már említett nagy tanáregyéniségek hatásának is tulajdonítható?*

– Egészen biztosan. Általános iskolában megtanultam Cseh Béla tanár úrtól, hogy mennyire fontos az anyanyelv értése, a szövegértés és -alkotás. Gyakorlatilag ezen múlik minden. Ennek a matematikában is nagy hasznát vettem. Szoktam is mondani: a matematikához semmi mást nem kell érteni, csak a magyar nyelvet, de azt nagyon jól! Középiskolában Hegedűs tanár úr szisztematikus, rendszeres munkára nevelt. Kemény, szigorú ember volt, és mi is keményen dolgoztunk, de meg is lett az eredménye. Abban az időben (70-es évek közepe) egy generációnak még csak a tíz százaléka kerülhetett be a felsőoktatásba:

a tanári pályámra legnagyobb hatással az egyik analízis tanárom, *Németh József* volt, aki – amellet, hogy szigorúan és precízen megkövetelte az anyagot – magával ragadó humorával fantasztikus légkört teremtett az előadásain.

– *Sokak szerint a III. Béla Gimnázium történetének egyik legjobb időszaka is az volt, amikor odakerültél. Te is így gondold?*

– Különleges és sok szempontból tényleg nagyon eredményes időszak volt. A 80-as években volt egy jó tanár csapat, közülük többen néhány évvel a nyugdíjazás előtt, és abban az időszakban rövid idő alatt elég sok fiatal, kezdő tanár került melléjük oda, akik ugyan sok mindentől másként gondolkodtak, de szintén nagyon akartak és szerettek dolgozni. Számos tantárgyból így volt, de matekból különösen: négy egymást követő évben kerültünk oda olyanok, akik előzőleg szintén egymást követő években érettségiztünk a Bélában, és mindannyiunknak köze volt Hegedűs tanár úrhoz. Sokat tanultunk az idősebb kollégáktól. 1991-ben, a *Bálint László* igazgató úr irányításával kifejlesztett saját tanterveink alapján megkezdődött a hat évfolyamos gimnáziumi képzés, amely modellt több magyarországi gimnázium is átvette tőlünk. Ekkor néhány éven át tovább nőtt a diáklétszámunk, sok új tanárt kellett felvenni. Valóban nagyon szép és eredményes évek voltak. A hat évfolyamos képzés is sokat lendített az iskolán, mert a 12 éves korosztályból azokat engedték el a szülők, akik motiváltak voltak a tanulás terén. Tanárként is nagyon támogattam a hat évfolyamos gimnáziumi képzés beindítását, mert akkoriban felülről rebesgették, hogy a magyar oktatási rendszer átalakul hat plusz négy plusz kettős rendszerré, bár végül a politikai élet változásai nem ezt hozták. (Az kezdetben nem gondoltam, hogy a rendszerváltás egyik legnagyobb oktatási vívmányként megélt szabad iskolaválasztást az „elit” szép lassan arra használja majd fel, hogy – az egységesnek mondott nyolc évfolyamos általános iskola világában – a hat és a nyolc évfolyamos gimnáziumi képzés lehetőségével élve minél korábban kiemelje a saját gyerekeit a „többség” gyerekei közül. Ez azért probléma, mert a későbbi évek nemzetközi példái is világosan megmutatták, hogy azok az oktatási rendszerek a legeredményesebbek, amelyekben egy iskolába járnak a különböző családi háttérű diákok.) A bajai és a környező általános iskoláknak persze nem volt könnyű, mert már nyolcadik osztály előtt elvitték a legjobb diákjaikat, ráadásul nem sokkal később a csökkenő gyermeklétszám ellenére az első évfolyamtól kezdve általános iskolai osztályokat indí-

tott a Frankel (ma MNÁMK), majd később a Szent László is elkezdte ezt (előbbi hat, utóbbi nyolc évfolyamos gimnáziumi képzéssel kiegészítve). A 2000-es évekre, amikor látszott, hogy semmi nem lesz az oktatási rendszer átalakulásából, már felelő érzésem volt a hat és a nyolc évfolyamos gimnáziumokkal kapcsolatban. Nem azért, mert a diákoknak ez nem volt jó, hanem mert nem tett jót a közoktatás alsóbb szintjeinek. Az iskoláknak 1996-ban kellett először pedagógiai programot írniuk. Sikeres pályázatunknak köszönhetően a Soros Alapítvány támogatásával bekerültünk az *Önfejlesztő iskolák* programba. Igazgatóként két tanárral együtt részt vehettem egy 120 órás képzésen, utána pedig pályázati források segítségével segíthettük a környező iskolák pedagógiai program készítő munkáját is. Olyan iskola kialakítására törekedtünk, amely még inkább a diákok érdekeit szolgálja. Látszott, hogy a hat évfolyamos képzésben kevesebb órájuk van a gyerekeknek, hiszen egyenletesebben oszlott el a tananyag a hat év alatt, és az érettségien is jobb eredményeket produkáltak. A kevesebb gyakran több.

– *Hogyan lettél igazgató?*

– *Bálint László* 1995-ben nyugdíjba ment.

Én nem akartam igazgató lenni, jól éreztem magam a „Béla” tanárként is. Tizenhárom évi tanítás után a tantestület rábeszélésére 1993-ban igazgatóhelyettes lettem. Közben a ciszterci rend az egyházi ingatlanok kártalanítása jegyében visszaigényelte a gimnázium régi épületét – az akkori ingatlanunk közel felét. Úgy volt, hogy vissza is kapják. Hasonló helyzet állt fenn az akkori Tóth Kálmán Gimnázium esetében is, amelynek épületét a kalocsai iskolanővérek igényelték vissza. A Bélában a szavazás azt mutatta, hogy összesen három tanár akart egyházi iskolában maradni, így fennállt a veszélye annak, hogy szétszéled a tantestület. Magam sem pártoltam, hogy a Béla egyházi iskola legyen. Végül *Széll Péter* akkori polgármester elindította a tárgyalásokat arról, hogy egyetlen egyházi oktatási központ jöjjön létre teljes vertikummal, a Béla pedig maradjon meg (akkor még) önkormányzati fenntartású intézménynek. Később így is lett, de 1995 tavaszán ez még nem dőlt el.

Feleségével és az unokákkal

Eszemben sem volt megpályázni az igazgatói posztot, bár a kollégák közül többen biztattak erre. Végül egyikük fel is mondott, és többen jelezték, hogy elmennek, ha nem pályázom. Ekkor komolyan megijedtem, hogy nem lesz kikkel együtt dolgoznom, ezért egy héttel a határidő előtt nekifogtam a pályázatírásnak. Így lettem igazgató, amit az első évben nagyon meg is bántam. Sosem tehettem azt, amit előre elterveztem, mindig közbejött valami, amit azonnal meg kellett oldani. Egy év múlva kerültünk a már említett *Önfejlesztő iskolák* közé, annak keretében viszont rengeteget tanulhattam tapasztalt iskolaigazgatóktól. Ellátogattunk tanárokkal és diákokkal egymás iskolájába, hogy tapasztalatokat szerezzünk, megnézzük, hogyan működnek máshol. Kezdtém érezni, hogy ha lassan is, de lehet változtatni az iskolák időnként már elavult szemléletén, és néhány év után már láttam az igazgatói munka értelmét.

– *Milyen eredményeid voltak még?*

– Sok minden félbemaradt. Megpályáztam – akkor már szándékosan – a második ciklust is, amely 2000-ben kezdődött, két év múlva azonban elcsábítottak a Bélából közoktatási helyettes államtitkárnak. Még igazgatóként bevezettem egy tanárértékelési rendszert, mivel 1998-ban központilag megteremtették a minőségi bérpótlékot, amit differenciáltan kellett szétosztani a tanárok között, és ennek szerettem volna valamilyen hasznos keretet találni. Az volt a lényeg, hogy kétévenként minden diák értékeli minden tanára munkáját egy olyan kérdőív segítségével, amelyet a tantestület és a diákönkormányzat közösen állít össze. 2002-re már megvolt több ilyen értékelés eredménye, ami rengeteg tapasztalatot hozott, a kollégák közül sokan megerősítést kaptak a munkájukról, de néhány kollégával le kellett ülnöm beszélgetni a jövőjéről. Persze ez sok munkával járt, de szerintem megérte. Fontosnak tartottam, hogy azok

is véleményezzék a tanári munkát, akik a mindennapos átélői, időnként elszenvedői annak. Több iskola átvette ezt az értékelési rendszert, a mai napig is kapok erről visszajelzéseket, bár történetesen a Bélában megszűntették, miután eljöttem onnan.

– *Az sem nevezhető épp mindennaposnak, hogy egy vidéki iskolaigazgatót hívnak a minisztériumba. Téged is meglepett a felkérés?*

– Egyáltalán nem számítottam ilyesmire. Sosem voltam semmilyen politikai párt tagja, és nem is szándékoztam elmenni a Bélából. Azt gondoltam, onnan fogok majd nyugdíjba menni, viszont egyre nagyobb kitekintésem volt a hazai közoktatásra. Az Önfejlesztő iskolák pályázat második évében már magam is dolgoztam animátorként, újabb iskolákkal kerültem kapcsolatba, bekerültem a Soros Alapítvány oktatási kuratóriumába, és oktatással kapcsolatos pályázatokat bíráltam el. Bálint Lászlótól 1995-ben megörököltem a *Gimnáziumok Országos Szövetségében* a vezetőségi tagságot, utána – még 2002 tavaszán, a kormányváltás előtt – már saját jogon az elnökségbe is beválasztottak. Igyekeztünk gimnáziumigazgatóként olyan konszenzusokra jutni, amelyeket továbbítani lehetett az aktuális kormányzatnak. 1996 őszén – éppen Baján, az utolsó továbbképzés végén – létrehoztunk egy civil szervezetet is, az *Önfejlesztő Iskolák Egyesületét*, amelynek kezdettől fogva vezetőségi tagja lettem. Országos szinten is sok helyen megismertek. 2002 májusában épp a ballagáson mondtam a búcsúztató beszédet, amikor először felhívtak, és az éppen megalakuló Oktatási Minisztériumba hívtak. Kértem egy egyeztetést Magyar Bálinttól, az új oktatási minisztertől, hogy beszéljünk meg, mit hogyan képzelünk el a közoktatás tekintetében, ezen aztán *Hiller István* és *Horn Gábor* is részt vett. Előtte elmondtam a tantestületnek, hogy csak akkor vállalom el a tisztséget, ha a kérdéseim nagy részére számomra megnyugtató választ kapok. Legnagyobb meglepetésemre majdnem minden kérdésben egyet tudtunk érteni, ezért elvállaltam a felkérést. A tantestületből azonban többen megsértődtek, néhányan a mai napig is haragszanak rám emiatt, cserbenhagyásnak élték meg. Én azonban úgy voltam vele, hogy addigra már sok mindent láttam országos szinten a közoktatásban, amire ráférne a változtatás, és abban a hitben éltem, hogy közoktatási helyettes államtitkárként nem csak 60 tanárra és 700 diákra, hanem egy ennél sokkal népesebb közösségre is hatással lehetek.

– *Mennyire valósultak meg az elképzelésed?*

– Az első két évben úgy éreztem, hogy érdekes volt váltani. Komoly uniós forrásokat tudtunk hozzárendelni a fejlesztésekhez. Az volt a fő cél, hogy a lexikális ismeretek mindenhatósága helyett mozduljunk el a kompetencia alapúnak nevezett oktatás felé, hogy a diákok az iskolai éveik alatt az életben sokkal jobban használható tudáshoz jussanak a korábinál. Be kellett látni, hogy csak jogszabályalkotással nem lehet megváltoztatni a közoktatást. Kellenek programok, képzések, és ez mind pénzbe kerül. Előtte már dolgoztam jó oktatási programokban; láttam, hogy van értelme, és ha nem is azonnal, de néhány éven belül már eredménye is mutatkozik. Rengeteget dolgoztam, mindenhová elmentem, ahová hívtak. Hetente egyszer vidékre, akár a legellenségesebb politikai közegbe is elmentem előadást tartani. Lehetett kérdezni a helyszínen is, és nagyon büszke vagyok arra, hogy soha nem fűtültek ki. Látták, hogy közülük való vagyok, és amit képviselek, az elgondolkodtatta őket. Az utolsó két év azonban nagyon nehéz volt. Láttam, milyen kemény politikai csaták folytak az oktatás körül. *Hiller István* akkor még politikai államtitkár volt, és a NAT átdolgozásakor Magyar Bálinték radikálisabb változásokat, például az iskolaszervezet megváltoztatását is akarták volna, de az MSZP félt attól, hogy ez majd szavazatvesztéshez vezethet, így hamar eldőlt, hogy nem fogják keresztülvinni. Ettől még sokat lehetett volna javítani a rendszeren, csak az aktuális politikának ez nem volt érdeke sem 2006-ban, sem később. A közoktatás nagyon kényes téma, hiszen ezen keresztül lehet elérni családokat, ezért a politika igyekszik erősen rátelepedni olyan oktatási kérdésekre is, amelyekre nem kellene.

– *A jelenleg érvényes érettségi rendszer is akkor alakult ki. Hogyan látod: beváltotta a hozzá fűzött reményeket?*

– Az érettségi rendszer átalakítása már a 90-es évek közepén elkezdődött, az 1998-2002 közötti Fidesz-kormány alatt pedig eldőlt, jogszabályokban is megjelent, hogy lesz kétszintű (közép, illetve emelt szintű) érettségi. A diákok többsége számára óriási előnyt jelentett, hogy továbbtanulás esetén nem kell két külön (egy iskolai és egy felvételi) vizsgát tenni ugyanabból a tantárgyból, mint ahogy az addig volt. Én – korábbi gimnáziumi tanárként – úgy gondolom, hogy a mindenkori tantervek helyett sokkal közvetlenebbül szabályozza a középfokú oktatás tartalmát az érettségi tantárgyi követelménye és vizsga évről évre megjelenő feladatsora. Úgy lettem helyettes államtitkár, hogy 2005-ben már

ebben az új rendszerben fognak vizsgázni a diákok. 2002 őszén egy konferencián beszélgettem erről az iskolaigazgatókkal, de ők ezt a bevezetést elég korainak tartották. Igaz, hogy akkor még nem jelentek meg a részletes követelmények, de az általánosak már ismertek voltak, és arról tanácskoztunk, mit lehet ebből megvalósítani vidéken, illetve a budapesti elitgimnáziumokban. Az akkor éppen tizedikes diákokat kilencediktől már az új követelmények szerint kellett volna tanítani. Néhány elitgimnázium 2002 után az utolsó pillanatig meg akarta fúrni a kétszintű érettségi rendszer bevezetését – ebben komoly politikai hátszelet is éreztem, mert ezek az intézmények nem örültek annak, hogy Magyar Bálint lett az oktatási miniszter. A Városmajori Gimnáziumban a szülők lázadtak a kétszintű érettségi miatt, amikor jogszabályban megjelent, hogy akik régebben érettségiztek, de 2005-ben akarnak továbbtanulni, milyen feltételekkel kerülhetnek be a felsőoktatásba. Az új igazságos döntésnek, hogy elismerjük a régi típusú érettségit, de ki kellett találni hozzá egy arányos és méltányos pontszámítást. A Városmajori Gimnáziumban a szülők az országos médiát is feltűztették, azon aggódva, hogy az ő gyerekeiknek nem lesz esélyük a maximális pontszámmal induló „régebbiekel” szemben a legnépszerűbb szakokon. A félelmüknek azonban nem volt semmilyen alapja. Mivel matektanárként a számok világát az átlagnál kicsit jobban ismerem, nekiálltam a régi eredmények alapján statisztikákat gyártani, aztán elmentem abba az iskolába egy általam meghirdetett nyílt szülői értekezletre, ahol 25 perc alatt, telt ház előtt és hatalmas médiaérdeklődés mellett (sokan várták a „balhét”) ismertetem a statisztikákat. A végén felajánlottam, hogy július végén, amikor közzéteszik a felvételi pontszámokat, ismét eljövök, és tájékoztatok mindenkit az eredményekről és a számadatokról a régebben vizsgázók tekintetében. Fogadást ajánlottam, hogy a mostani diákok nem járnak rosszabbul, és ugyanolyan eséllyel tanulhatnak tovább a legnépszerűbb szakokon is. A felvételi eredmények engem igazoltak, a szülők azonban akkor, 2005 júliusában már nem hívtak vissza. Nem maradt okuk méltatlankodni.

– *Mi történt 2006-ban?*

– Jött a kormányváltás, a szocialisták nyertek. Májusban még a minisztériumban dolgoztam, a hónap végén viszont az új parlament megszavazta az állami vezetők jogállásáról szóló törvény módosítását, és megszüntette a régi posztokat. Létrehozták a szakállamtitkári funkciót, elvileg ez lett volna hivatott arra a feladatra, amit koráb-

ban a helyettes államtitkárok láttak el. Végigolvastam a törvénytervezetet, és láttam, hogy a feladat leírása is elvárta a politikai elköteleződést, nekem azonban ilyen ambícióim sosem voltak. Az újonnan létrehozott Oktatási és Kulturális Minisztérium élére Hiller István került. Én még egy hónapig ott voltam, amíg meg nem szűnt a helyettes államtitkári poszt. Kérték, hogy maradjak az új minisztériumban, de erre nemet mondtam. Közben a családban is – betegségek miatt – nehéz időszakot éltünk meg, és jobbnak láttam, ha hazajövök. Nem döntöttem el, mihez kezdek, de úgy gondoltam, megtalálom a helyemet itthon is. Mivel a pozícióm megszűnt, végkielégítéssel távozhattam. Évekkel később a 2010-től hatalomra került kormányzat azonban támadást indított a régi vezetők ellen. Én az akkor hatályos jogszabályok szerint kaptam végkielégítést. Ez elég jelentős összeg volt a tanári fizetéshez képest. 2010 őszén hangulatkeltés kezdődött a „tisztességtelen” végkielégítések ellen, és az akkori új kormányzat kijelentette: visszamenőleges szabályozással elérik, hogy vissza kelljen fizetni az összegeket. Olyan mértékű volt az új vezetés bosszúvágya a régi hatalommal szemben, hogy meg is jelentették a jogszabályt. Magam is megkaptam a felszólítást, hogy vissza kell fizetnem a pénzt, amit időközben már a házunk felújításába be is fektettünk. Sosem voltam gazdag ember, nem tudtam hirtelen milliókat előteremteni, ezért a NAV-nál halasztást és részletfizetést kellett kérelmeznem (amit majd vagy megkapok vagy nem), amelyhez vagyonynyilatkozatot is be kellett nyújtanom. Nagyon megalázónak éreztem ezt az egész helyzetet. Végül 2011-ben – valószínűleg nemzetközi nyomásra – eltörölték ezt a visszamenőleges hatállyal szabályozó törvényt, nekem azonban azokban a hónapokban súlyosan sérült a jogállamiságba vetett bizalmam, mert el sem tudtam képzelni, hogy ilyen megtörténhet.

– 2006-ban nem mentél vissza tanítani. Ez tudatos döntés volt?

– Teljesen. Amikor elmentem, Széll Péter akkori polgármesterrel olyan alkut kötöttem, hogy egy évig tartja nekem az igazgatói beosztást, utána hozok végleges döntést. Így is történt: egy év után jeleztem, hogy maradok Pesten, ezt követően nevezték ki korábbi helyettesemet, Polgár Lászlót igazgatónak, aki addig megbízott igazgatóként látta el a feladatot. A tanári státuszom azonban megmaradt, visszatérhettem volna, de nemet mondtam a hívásokra. Egy bölcs – kínainak tulajdonított – mondás szerint, ha a könyv végére értél, akkor csukd be a könyvet! Senkinek se lett volna jó, ha

visszamegyek a Bélába tanítani: addigra elég sokat láttam a közoktatási rendszer és az ország működéséből, és sokkal többet tudtam, mint négy évvel korábban. Nehéz lett volna megállni, hogy ne szóljak bele a dolgokba. Egyéni vállalkozóként akartam élni. Közben egy új lehetőség érkezett az életembe: az akkori főigazgató felkérésére 2006 végén létrehoztam és vezettem az MNÁMK intézményegységeként működő *Pedagógiai Intézetet*, amelynek keretében továbbképzéseket szerveztünk, illetve szaktanácsadói, mentori munkákat és szakértői tevékenységet végeztünk az iskolák és az iskolafenntartók részére. 2010 végén önálló intézménnyé szerveztek ki bennünket, amelyben 2011. szeptember elején – különleges körülmények között, egyik napról a másikra, váratlanul – megszűnt a munkaviszonyom. Az az önálló intézmény az *Alexander von Humboldt Pedagógiai Intézet* nevet kapta, de nem bizonyult hosszú életűnek: távozásom után hamar meg is szűnt, még a honlapját is eltüntették, ma már nyoma is alig van az interneten.

– Mindezek közben hány maratont futottál le?

– Éppen néhány hete futottam le a hetediket. Sokáig azonban fel sem merült bennem, hogy valaha is futni fogok. Mozogni mindig szerettem, a bélás időkben heti rendszerességgel kosárlabdáztam, fociztam a tanárok csapatában. Pesten is mindjárt az első teendők között szerveztem kosárcsapatot a minisztériumi kollégákból. 50 éves koromban még fociztam is. Akkor egy sérülés miatt hónapokig nem sportolhattam, el is lustultam, öt évig nem mozogtam semmit. Utána más irányt vett az életem, és elkezdett fontossá válni az egészség. 2011 nyarán meghalt a régi gimnáziumi padtársam és jó barátom: nagyon hamar elvitte a melanóma. 2011. szeptember 14-én részt vettem egy antioxidánszint-mérésen, előtte elmondták: 50 ezer fölötti érték a jó szint, 20 ezer alatt kritikus. Nekem 21 ezret mértek. Az volt az első gondolatom: hogy fogok így táncolni az unokám lagziján az ifjú párral? Meghoztam a döntést: másképp akarok élni! Keresni kezdtem a megoldásokat, étrendkiegészítőket, hogy az antioxidáns-szintet feltornásszam a jó tartományba. Megváltoztattuk az étrendünket a feleséggel. Akkor 103 kg voltam, és azt tűztem ki célul, hogy a következő nyár végére 20 kg-mal kevesebb legyek. Miután elkezdtem fogyni, megjött a kedvem a mozgáshoz is. Immár tizedik éve futok, ez volt életem egyik legjobb döntése. Eleinte csak a mozgás örömeért futottam, nem terveztem maratont. Évekig heti 2-3 alkalommal 6 km-es távot tettem meg. Si-

A futás fitten tart!

került lefogynom, és egyre jobban éreztem magam a bőrömben, majd egy régi kedves kolléganóm példáján felbuzdulva elhatároztam, hogy lefutom a félmaratont: 2014 áprilisában a *Kikelet félmaraton*nal kezdtem itt, Baján, ahol sok régi bélás diák, egykori tanítványom, azóta profi sportoló is futott. Nem vallhattam szegyet... 2015 nyarára már elég sok tapasztalatot szereztem futásról, táplálkozásról, önfeljesztésről, ezért eldöntöttem, hogy könyvet írok erről. Akkor jöttem rá: nem lehetek elég hiteles író ebben a témában, ha nem futom le a maratont is! Nagy küzdelmekkel 2015 őszén ez is összejött, és azóta évente egyszer maratont is futok. Remek érzés, hogy ennyi idősen képes vagyok rá! A legidősebb unokám most 11 éves, a következő 9, de van két 5 éves és egy másfél éves is. Messze még a házasságkötésük!

– Csalódott vagy elégedett embernek tartod magad inkább?

– Egyértelműen elégedett vagyok. Ha valaki nekem általános iskolás koromban azt mondja, hogy a közoktatás terén a létező lehető legmagasabb szakmai beosztásban dolgozhatom majd, aligha hiszem el. De ugyanígy elképzelhetetlennek tartottam, hogy öt unokám legyen, és idős éveimben hét maratont lefussak. Rendszeresen posztolok a futásaimról, ezt ugyan többen nem nézik jó szemmel, de rengeteg személyes üzenetet is kapok arról, hogy sokan az én hatásomra elkezdnek futni, más minőségű életet élni. Mindenkinek szívesen segítek elindulni, illetve a holtponatokon átlendülni. Ez nekem is jó érzést ad. Élni jó, és jó vitalitással élni még jobb! 65 évesen is. ■

Dombóváriné

Hamar Péter

■ A gépíró a függőnyt félrehúzva nézte a szűnni nem akaró hóesést, majd sóhajtvá visszaült az asztalához. Félkarú lámpa világította meg előtte a szétterített papírlapokat, mint ahogy a szemközti íróasztalnál dolgozó fiatalember arca is egy asztali lámpa zöld fényébe burkolózott. A sarokban vaskályha üvegszeme világított a félhomályban, az ablak mellett meg egy kókadat leander várta kilátástalanul a tavaszt, amikor majd visszahelyezik a teraszra. A két agyonstrapált fotel az újságokkal teleszórt dohányzóasztal mellett szebb időkre emlékezett.

A megcsörrenő telefont a fiatalember vette fel.

– Halló! Tessék, itt a *Baja – Bácska* szerkesztősége.

A gépíró abbahagyta a munkát, és a beszélgetésre figyelt.

– Legmélyebb tiszteletem! – állt fel a meglehetősen rossz tartású, kiugró pofacsontja miatt előnytelen arcú fiatalember. – Nem, nem, Knézy főszerkesztő úr még nem érkezett meg... Igenis, kérem alássan, amint megjön, azonnal megmondom neki... hogyan, természetesen... Kalmár Vilmossal, hírlapíró, tisztelettel... Alázatos szolgálja!

– Már azt hittem, haptákba is vágja magát! – évődött az őszülő, kontyba tekert hajú nő az írógép mögött.

– Nem ért maga, Ilonka, semmit! Pedig nem tegnap óta ül itt. Verje csak tovább azt a Remington! Gondolhatja, hogy nem akárhonnan jött a hívás!

– Udvariatlan ember maga, Vilmos úr! Mért kell engem a koromra figyelmeztetni? – szólt megadóan a gépíró, és folytatta a munkát.

Kisvártatva nyílt a bejárati ajtó. Kalmár felpattant, lesegítette a kalapjáról a havat leverő főszerkesztő télikabátját, a fogásra akasztotta, és ugyanazzal a lendülettel már mondta is:

– Lehel bátyám, a polgármester úr telefonozott, hogy délre szíveskedj átfáradni a városházára, föltétlen beszélni akar veled!

– Cudar egy idő van odakinn! Csókolom a kezét, fiatalasszony! – fordult az öregúr Ilonka felé. – Köszönöm, fiam, majd átmegek. De mikor kapom már meg tőled azt a posztógyári anyagot? Engem is sürgetnek!

A fiatalember az ujjaival hátrafésülte szemébe hulló haját, és némi torokköszörülés után válaszolt:

– Azt még... tegnapelőtt a kezembe adtam.

– Akkor meg hol a nyavalyában van?

– Beletted, kedves bátyám, a lyukas fedelű irattartóba.

– Érthetetlen! – tárta szét mindkét karját Knézy – Érthetetlen!

Bement az irodájába, amely innen nyílt, de rövid idő múltán fennhangon kiszólt:

– Vili fiam!

Vili fiam pedig kötelességtudóan elindult a főszerkesztői szentély felé. Knézy Lehel, számtalan csokornyakkendője aktuális példánya fölött, mosollyal fogadta.

– Megtaláltam – csapott kézfejjével a papírlapra, amit a másik kezében tartott – Át is néztem! Azt a mondatot a szakszervezetről *für alle Fille* kihúztam, de a többi rendben van. Mehet a holnapi számba. Hanem kérdeznék valamit. Barátod tenéked ez a doktor Lasztóczy Balázs? A homo novus a városházán? Azt mondják, a polgármester úr protezséje. Talán még valami rokonféle is.

– Mondjuk, inkább jó ismerősöm.

– Azt tanácsolom, kerülj közelebb hozzá! Nem árt nekünk egy ilyen kapcsolat. Nem mindegy, mennyi idő alatt jutnak el hozzánk a városházi hírek. Konkurencia is van a világon! – és magasba emelte mutatóujját.

Kalmár Vilmos tudta, hogy nincs mit mérlegelnie ezen a tanácson. Kis pont volt ő ahhoz, hogy ellentmondhasson, de egyébként sem volt ellenére a feladat. A főszerkesztő még utána szólt a kihátráló fiatalembernek: – Holnap este pedig ügyesen forogj a jogászbálon! Mindenki ott lesz, aki számít. Kis színesekkel teli anyagot várok tőled!

* * *

A konflisokba fogott lovacskák fázósan topogtak a Nemzeti Szálló előtt a hóban, a pokróc is elkelt rajtuk a Sugovica felől érkező hideg szélben, bentről viszont kihallatszott a vígság lármája, fel-felerősödött a muzsika hangja. A jogászbál nemcsak szórakozást kínáló alkalom, hanem üzleti fórum is jól öltözött urak számára, a legújabb toalett bemutatására szolgáló alkalom a hölgyeknek, és a pincérek sem járnak rosszul, ilyenkor több bak-sis kerül a zsebekbe.

Az étteremben Dombóvári doktor az utolsó falatot tessékelt a szájába, majd kravátlija alól kihúzta az asztalkendőt, és megtörölte rövidre nyírt, tömött bajuszát.

– Föl nem foghatom, miért kell nekem idejönnöm, ha jó kolozsvári káposztát akarok enni. Miért nem lehet ezt otthon előállítani?

Felesége elengedte a füle mellett a kérdést, inkább a terem túlsó vége felé fordult a figyelme. Diszkrét dekoltázsú fekete muszlinruhát viselt, a kivágás mentén aransárga, fényes anyagból készült rózsák voltak, amelyek egészen az övig húzódtak. A divatosan sima, rövid hajviselet fiatalos külsőt kölcsönzött, és az idegen szem számára akár az őszülő halántékú férfi lányának is tűnhetett.

– Nézd csak azt a két fiatalembert a bejáratnál! Az egyik a Kalmár Vili, megismerem, de ki az a másik? Szerintem ide tekingetnek – szólt a férjéhez.

Az orvos arrafelé fordult, és látta, hogy amikor a pincér elvette előle az üres tányért, a két férfi elindult feléjük.

– Fogalmam sincs, ki az a kesebajszú. Még sohasem láttam.

– Úgy tűnik, jó kiállítású, helyes fiú!

Dombóváriné nem tévedett: a két fiatalember rövidesen megállt az asztaluk előtt.

Sipos Loránd, grafikája

– Csókolom a kezét, Emília! Csinos, mint mindig! – hajolt meg az újságíró – Áron bátyám, légy üdvözölve! Ha nem vennék zokon, bemutatnám ezt a derék fiatalembert!

– Ellenkezőleg! – mondta az orvos. Felemelkedett ültéből, ez elárulta tekintélyes súlyfeleslegét, és kezet nyújtott: – Doktor Dombóvári. Szervusz, öcsém!

– Doktor Lasztóczy Balázs, szolgálatukra! – és a bemutatkozó elmosolyodott az asszony felé.

– A Bruderschaftot meg kell pecsételni! – mondta ellentmondást nem tűrően az orvos. Széket kínált nekik, és vörösborral töltötte tele a poharakat.

– Mivel foglalkozik, Lasztóczy úr? – mosolygott vissza az asszony, akinek a gömbölyded mellén virító sárga rózsák mintha lekötötték volna a fiatalembert figyelmét.

– A polgármester úr titkárságán intézek egyelőre apróbb ügyeket.

– Szóval afféle szaladjide-szaladjoda vagy – ironizált az orvos.

– Hát igen – hangzott a szabadkozó válasz –, de majd kialakul, mire használhatnak.

Emília észrevette a fiatalembert zavarát, és inkább a bálteremből behallatszó zene felé terelte a figyelmet. – Áron, felismered ezt a keringőt?

– Hagyj már békén! Tudod, hogy botfülem van!

– Nem igaz, hogy nem ismered fel! Nemrég hallottuk a moziban.

Az asszony kérdően nézett a fiúkra, és akkor Lasztóczy kellemes, de visszafogott hangon elénekelt egy sort a beszűrődő muzsika dallamára: – *„színezüst erdők során repülünk a szívünk tavaszán...”*

– Ja, az a marhaság! Mi is volt a címe? Meseautó? – kapta föl szemöldökét az orvos.

Akkor az újságíró feléje fordult: – Áron bátyám! Ha nincs ellenedre, felkérném Emíliát egy táncra.

– Még szerencse, hogy van egy férfi is a társaságban. Áront bivalyokkal sem lehetne a táncparketre vontatni! – mondta az asszony, majd meg sem várva a felkérést, felállt, s a karját nyújtotta.

Ahogy kettesben maradtak, a fiatalembert az orvoshoz fordult: – Kedves Áron, ha szabad téged így szólítanom, biztosan gondold, hogy nem véletlenül tévedtünk ide. Sajnos, az a helyzet, hogy egy ideje ...

Az orvos tiltón emelte fel a kezét: – Itt egy szót se ilyesmiről! Hétfőn délután ötkor várlak a rendelőmben. Tudod, hol lakom?

– Hogyne, hogyne! Vilmos tájékoztattott. Az özvegyek utcája.

– Valóban! Látom, már honosodsz.

* * *

A cigányzenekar muzsikája még szólt rendületlenül, de a Nemzeti Szálló már kezdett elnéptelenedni. A két fiatalembert is nekivágott a baljósan fekete ég alatt sötétbe burkolózó városnak. Talpuk alatt ropogott a megfagyott hó, ahogy átvágtak a Szent István téren.

– Valójában nem is tudom, hogy kerültél te Bajára – kérdezte Kalmár a társát – Azt rebesgetik, hogy a Vojnich úr rokona vagy.

– Dehogyan vagyok – válaszolta Lasztóczy – Egy számomra szerencsés tévedésnek köszönhetem, hogy megkaptam az állást. Hosszú történet, majd egyszer elmesélem. Hanem ez a Dombóváriné megmozgatta a fantáziámat. Sugárzik belőle az asszonyiság. És mennyivel fiatalabb a férjénél! Hogy kerültek ezek össze?

– Emília apja, a vén Baumstark nagygazda, nem is akármilyen. Van vagy nyolcvan katasztrális hold szőleje, a birtoka átnyúlik a vaskúti határba. Apatinból került ide a család, még a Nagy Háború előtt. Az öreg elcserélte a birtokát egy itteni szerbbel. Az egyetlen lányából úriasszonyt akart csinálni, Dombóvári meg Vaskútra került körörszónak. A többi már kitalálható.

– Micsoda csípő! – fantáziált tovább Lasztóczy – Aligha tudnám visszautasítani.

– Verd ki a fejedből az ötletet, öcsém! Ez az asszony nem olyan.

– Minden asszony olyan, csak az egyiket megtalálja az alkalom, a másikat nem.

Kalmár ingatta a fejét, de nem volt kedve vitatkozni. Lasztóczy viszont kötötte az ebet a karóhoz:

– Minden zárnak van kulcsa. Csak meg kell találni.

Az újságíró tovább ingatta a fejét, Lasztóczy pedig a mérsékelten italos ember dacos indulatával vágta oda:

– Fogadjunk!

– Fogadjunk? Aztán mibe?

– Ott van az az ezer pengős kártyaadósságom veled szemben. Legyen dupla vagy semmi!

Kalmárt meglepte az ajánlat, hezitált néhány pillanatig, végül beadta a derekát:

– Legyen! De azt kikötöm, hogy erről a fogadásról nem tudhat senki!

– Barátom! Úriemberek vagyunk! – nyújtotta a kezét Lasztóczy.

– Egy pillanat még! És a határidő?

– Legyen a váltóm lejártának napja! – mondta Lasztóczy.

Az egyezséget megpecsételték egy kézfogással a Róna-szanatórium sarkán, s aztán ki-ki indult a maga útján, miközben újra szállingózni kezdett a hó.

* * *

Az orvos ma már nem várt újabb beteget. Hátát a kihűlőfémben levő cserépkályhának támasztotta, így hallgatta végig Lasztóczy panaszait.

– No, akkor le a betyárbútort!

A fiatalembert nem nagyon értette, miről van szó, ezért Dombóvári egyértelművé tette a felszólítást:

– Nadrágot, gatyát le!

Páciense szégyellősen engedelmeskedett.

– Most szíveskedj terpeszbe állni és előrehajolni!

Betege mögé ült egy sámlifélére, megvilágította az érzékeny testrészt, majd gumi-kesztyűs kezével körbetapogatta.

– Felöltözhetsz! Aranyér ez a javából.

– És akkor most mi lesz velem? – kérdezte ijedten Lasztóczy.

– A doktor bácsi ír egy receptet, azzal el-mész az Erzsébet királyné úti patikába. Ott elkészítik neked a kenőcsöt, amivel leszel szíves reggel-este bekenni a kijáratot. Nem árt, ha esténként beleteszed egy lavór meleg vízbe a méltóságos valagadat, és ülsz benne egy negyedórát.

– És ha nem használ?

– Akkor még mindig ott a bicska. Az garantáltan használ.

Ahogy így megnyugtatta a fiatalembert, karon is fogta, és a lakásba vezető ajtó felé irányította:

– Most pedig beköszönsz szépen a nagy-asszonyoknak! Sose bocsátaná meg nekem, ha enélkül mennél el. El ne felejtse megdicsérni a teaszüteményét! Szereti, ha dicsekszik.

Az elegáns szalon jó ízlésről tanúskodott. Mélyvörös bársonyhuatú fotelek, Lingel-könyvespolc, Bösendorfer-zongora, egy állványon gramofon, s ami igazán szembeütött, az a majolika cserépben virágzó sárga rózsátő.

– Kisztihand, nagyságos asszonyom – köszönt a fiatalembert, és szertartásosan kezet csókolt.

– Emília! Szóljáson Emíliának! A nagyságos asszonyom olyan hivatalos.

A fiatalembert közelebb ment a virághoz, és csodálkozva mondta: – Ez fantasztikus! Virágzó rózsza februárban!

– Maga még nem tudja, hogy az én uram a helyi Gül Baba, személyesen.

– Majd egyszer megmutatom a kertben az üvegházat. Gyönyörű rózsakertem van! – büszkélkedett Dombóvári. – Szabadidőmben rózsaszemesítéssel foglalkozom. Már szakcikkeim is megjelentek.

– Bizony! A rózsákkal foglalkozik. Velem nem nagyon – mondta Emília, bár nem szemrehányón, inkább tréfálkozva – Várjon, azonnal hozom a teát!

Ahogy távozott, erős parfümillet maradt a nyomában.

A teasüteményt Lasztóczy valóban finomnak találta, s a „parancsot” készséggel teljesítette. Az asszonyi kíváncsiság pedig sugárzott feléje:

– Honnan pottyantotta a jó Isten magát ebbe a városba?

– Kiskunmajsáról! Özvegy édesanyám ott gazdálkodik azon a családi birtokon, ami még megmaradt. Én meg az egyetem elvégzése után megpályáztam ezt az állást. Ilyen egyszerű az én történetem.

– Szépnek találtuk a hangját, ahogy énekelt ott a bálon – mondta az asszony.

– Amikor a doktor úr bemutatkozott, eszembe jutott egy másik dal is. A név emlékeztetett rá. Az Eggerth Márta énekl. Talán tetszik ismerni?

– Te, Balázs, ez még engem is kíváncsívá tesz – szólta közbe Dombóvári.

Lasztóczy a zongora felé mutatott:

– Ha szabad...

– Nemhogy szabad, hanem kötelező! – lelkendezett Emília.

A fiatalember leült a zongorához, és játszani kezdett: *„Sárbogárd, Dombóvár, vadvirágos vidék, / Napsütött Hortobágy, visszavártok-e még? / Százsínű délibáb csókja csábít engem, Sárbogárd, Dombóvár, ringasd el a lelkem.”*

Amikor – röviddel a jogosan leartott siker után – Lasztóczy távozott a házból, úgy érezte, hogy az első csatát megnyerte. Nem csak a dalnak volt sikere.

* * *

Tavasztól a hosszú nyár végéig sok víz lefolyt a Dunán. Dombóvári doktor meggyógyította ifjú betegét, akinek ellenőrzésre időnként vissza kellett térnie a rendelőbe, majd sor került a rózsakert bemutatására is. Lasztóczy Emília-nap alkalmából valami Krúdy nevű bohém író *Rezeda Kázmér szép élete* című regényét ajándékozta az asszonynak, amit az már hosszú ideje keresett. A fiatalember néha megfordult akkor is a háznál, amikor a doktor körjáratban volt. Ez persze a véletlen számlájára írható. Strandfürdőzés közben egyszer Kalmár diszkrétan megkérdezte, hogy haladnak a dolgok, és Lasztóczy érezhető optimizmussal azt válaszolta, hogy közeleg a döntő ütközet.

Augusztus vége tájt történt, hogy Kalmárné délelőtt kilenc körül kis ezüsttál-cán bevitte a kávéfőzőt fia szobájába, kihajtotta a zsalugátereket, és a maga szelíd módján ébresztette a békésen alvó fiatalembert:

– Vilmoska, ideje felkelni! Idd meg a ká-

Sipo Loránd, grafikája

védát, aztán nem árt sietni, nehogy elkéss!

Széket húzott a fia ágya mellé, és nézte, ahogy az feltápáskodva a háta mögé gyűri a párnát, és komótos mozdulattal szájához emeli a csészét.

– Jártam ma reggel a nővéremnél – kezdte jelentőségteljes hangszíval az anya –, és képzelj, mit mesélt! Felébredt az éjjel, és a füledt melegben kiült az ablakhoz egy kis friss levegőt szívni. Egyszer csak látja, hogy a túloldalon, a pékség irányában, kinyílik egy ablak. Valaki ruhaneműket dobott ki rajta, majd egy-két perc múlva egy hiányosan öltözött ember ugrott ki az ablakon, összenyalábolta a ruhákat, és sietve eltűnt a sötétben.

– Na hiszen! A Margit néni már megint képzelődött.

– Azt is mondta, hogy az az ablak a Dombóvári-ház egyik ablaka volt.

– Ugyan, anya! Jól ismered Emíliát. Hogy fordulhatott volna elő vele ilyesmi? A Margit néni szemüveg nélkül nem is lát el odáig.

– De bizony azt is mondta, hogy a doktor tegnapelőtt elutazott Németországba. Valami rózsakiállításra.

A fiú visszarakta a tálcára a csészét, és megsimogatta az anyja kezét:

– Anya! Kizárt dolog, amit a Margit néni állít, de ha bármi történt is, mi ne keveredjünk semmiféle szóbeszédbe! Talán jobb lenne, ha apának nem is beszélne róla!

* * *

Még ugyanaznap este hét óra tájt Kalmár Vilmos kényelmesen sétálva érkezett meg a Kaszinóhoz. Lasztóczy délután, küldönc

útján levélben kérte a találkozózt, és várta már a bejárat előtt. Aktatáska volt nála, és meglepetésre nem az épületbe invitálta, hanem szembe, a Déri-kertbe. Leültek egy padra, s a hivatalnok fontoskodó hangon megszólalt:

– Megtörtént!

– Mi történt meg? – kérdezte Kalmár, mint aki nem ért semmit.

– Tegnap éjjel megtörtént...

Lasztóczy körülnézett, s mivel senkit sem látott a közelben, táskájából előhúzott egy fehér, csipkével szegélyezett bugyogót.

– Itt a bizonyíték! A parfüm illatáról felismerheted a tulajdonost.

Kalmár úgy nézett rá, mint akinek azt mondják, kellemes idő van.

– Csak nem kételkedsz tán a szavaimban? Úriemberek vagyunk!

Kalmár továbbra is blazírt ábrázattal ült a padon, Lasztóczy pedig elsápadva, izgatottan mondta:

– Akkor el is téphetjük azt a kis papírt!

– Miféle papírt? – játszotta tovább a szerepet Kalmár.

– Hát a váltót! – szólta ingerültebb hangon Lasztóczy.

– Azt sajnos nem tehetem. Már az ügyvédem kezében van.

Lasztóczy hangja ellenségesre fordult:

– De hiszen kezét adtál rá!

– Kétségtelen! Csakhogy az a váltó tíz napja lejárt.

Kalmár felállt, az összeomló fiú vállára tette a kezét, és azt mondta még:

– De én gavallér vagyok! Megelégszem a kártyaadóssággal. A duplától eltekintek. Na, szervusz, kérlek! – és a Kaszinó felé vette az irányt. ■

Egy tudós ciszter atya útja a Bácskából Amerikáig

Lackner Béda (1927-2020) emlékére

Összeállította: Mayer János, az angol nyelvű forrásokat fordította: Mayer István

■ Városunkban egykor kiemelkedő jelentőséggel bírt a ciszterci szerzetesrend, hiszen az 1879 óta általuk működtetett, 1921-től III. Béla királyunk nevét viselő iskola Baja legrégebbi középfokú oktatási intézménye volt, amelyből jelentős személyiségek sora indult, és sokan mind a világi, mind az egyházi pályákon kiemelkedő karriert futottak be. A ciszter atyák közül sokan koruk kiváló tudós tanárai közé tartoztak, akik diákjaiknak nemcsak ismereteket, hanem világszemléletet is közvetítettek; nem csoda, hogy egykori tanítványaik közül többen maguk is a szerzetesi hivatást választották. Miután bajai iskoláját 1948-ban államosították, majd a rendet 1950-ben erőszakkal feloszlatták, az egykori ciszter atyák számára nehéz idők következtek: egy részükből világi pap lett, mások a kommunista rezsim börtöneit is megjárták, ellehetetlenült helyzetükben pedig sokan az emigrációt választották. A tavaly novemberben az Egyesült Államokban elhunyt *Lackner Béda* atya (Fr. Bede Lackner) ez utóbbiak sorába tartozik, ám fordulatokban gazdag életpályájában a 20. századi bácskai sors számos eleme tükröződik.

A későbbi szerzetes *Lackner Károly János* néven 1927. december 19-én született Vaskúton egy helyi német nemzetiségű családban, a földműves *Lackner István* és *Rutscher Erzsébet* gyermekeként. Helyi elemi iskolai tanulmányait követően egészen fiatalon megismerkedhetett a ciszterciakkal: 12 éves korában kezdte meg tanulmányait a ciszterci rend bajai iskolájában, a III. Béla Gimnáziumban. Osztályfőnöke *Sulyok Ignác* szerzetes tanár volt, aki latint és franciát tanított az iskolában. Osztályában 55 tanuló kezdte meg tanulmányait, közülük végül 42-en érettségiztek. Az osztály névsorát böngészve láthatjuk, hogy *Lackner Károly* osztálytársa volt például a későbbi 1956-os mártír, *Hargitay Lajos*, a Petőfi Kör alapító kommunista, később ellenzéki váló politikus *Tánczos Gábor*, a majdani neves bajai gyermekorvos *Meződy Károly*, az akkori bajai polgármester, *Bernhart Sándor* azonos nevű fia és a később szintén a ciszter szerzetesi életet választó *Bácskai Sándor* (Keve atya) is. Az első három évben kiváló bizonyítványokat produkáló, német anyanyelvüként nyilvántartott diák az 1941-42-es tanévtől Budapesten járt iskolába; előbb a német birodalmi iskolába, majd az újonnan alapított,

Lackner Károly érettségi tablója a III. Béla Gimnáziumban (Lackner az alsó sorban, középen)

német tannyelvű Bleyer Jakab Gimnáziumba. (Hogy ebben erős nemzetiségi öntudat, Volksbund-nyomás vagy a birodalmi eszméhez való vonzalom motiválta, ma már lehetetlen eldönteni, életrajzaiban mindenesetre erről nem szól.) Az 1944/45-ös tanévben már ismét Baján találjuk, és a két hátralévő tanévben mindkétszer kitűnő bizonyítványt produkált. 1946-ban Baján is érettségizett, bár németből nem kellett vizsgáznia. Magyarból a *Bánk bán magyar szelleme*, problémái és jellemei, valamint *A természet erőforrásai* címmel kellett esszét írniuk, latinból pedig Plinius egyik művét kellett bemutatni. Szóbeli vizsgáin minden tárgyból jelesre értékelték teljesítményét, és bizonyítványába a „kitűnötéssel érett” bejegyzés került. (Ezt négyen mondhatták el magukról.) Pedig ez a tanév igencsak zaklatott volt; a szovjet megszállás idején az iskolaépületet katonai kórház céljára lefoglalták, és csak 1946 októberében adták vissza, ám utána még sokáig szabályos romeltakarítás és épület-helyreállítás folyt. Arról nem is beszélve, hogy egyelőre hiányoztak az épület ablakai, és a téli tüzelőt is a felsős diákok és a munkaképes tanerők önkéntes munkájával lehetett csak előteremteni. (A szokásos téli szünetet így is februárig meg kellett hosszabbítani.)

Az érettségit követően *Lackner Károly* mindössze 20 évesen, 1947. augusztus 29-én a Zirci Apátságban megkezdte a noviciátust,

első szerzetesi esküjét a következő évben tette le. (Innentől egészen 2020. november 10-én bekövetkezett haláláig 73 évet élt szerzetesként.) Választott szerzetesi nevével az 1935-ben szentté avatott *Beda Venerabilis* („a boldog emlékeztető Beda”) angol szerzetes előtt tisztelgett, aki a korai középkor egyik legjelentősebb, enciklopédikus műveltségű teológusa, történetírója volt, és akit az angol történetírás atyjaként is tisztelnek. Monumentális, a 8. században keletkezett történeti munkáját (*a Historia ecclesiastica gentis Anglorum/ Az angol nép egyháztörténete*) a szerzetes egy saját magáról szóló megjegyzéssel zárta: az elmélkedések, a monasztikus fegyelem és ima közepette „mindig örömet lelte a tanulásban, a tanításban vagy az írásban”. Hosszú élete során *Lackner Béda* atya is mélyebben azonosult védőszentjének felfogásával.

Zircen filozófiai és teológiai tanulmányokat folytatott, mígnem a kommunista rezsim a rendet 1950. október 15-én feloszlatta. Szerzetesek egy nagyobb csoportja már korábban tervezte, hogy illegálisan átszökik a Vaskúton túl Ausztriába, de *Béda* atyának ennél biztonságosabb lehetősége is nyílt a távozásra. Miután Vaskúton maradt családját vagyona elkobzása után a németek kollektív bűnösségének jegyében 1946-ban kitelepítették Magyarországról, az idehaza sorsát ellehetetlenülőnek érző fiatal ember család-egyesítésre hivatkozva kivándorlási kérelmet

nyújtott be. Édesanyja korábban a szovjet gulágot is megjárta, és 6 gépelt oldalnyi terjedelemben jegyezte le a kényszermunka történetét, ahová papnak készülő fia helyett magát felajánlva került ki. *„Aki ezt olvassa, valószínűleg arra fog gondolni, hogy valójában nem is volt az olyan nagyon rossz, de mégis az volt. Nem, nem lehet leírni, milyen volt, azt meg kell tapasztalni, hogy az ember megértse. Az oroszoknak különleges módszereik voltak, hogyan tegyék tönkre az embert”* – írta utóbb az időszakról. A Lackner család időközben Nyugat-Németországba került; szülei és húga ekkor a Bajorországban található Schweinfurt városában éltek. (Az egyik, 1946-ban útnak indított kitelepített szállítmány garai, vaskúti és csátaljai utasai közül többen is a városban és a környékén telepedtek le.) Béda atya hosszúságú papírmunkát és bonyolult engedélyeztetési eljárást követően 1950. november 17-én hagyta el Magyarországot a Szövetséges Főparancsnokság ideiglenes személyazonossági okiratának birtokában, amellyel csatlakozhatott évek óta nem látott családtagjaihoz.

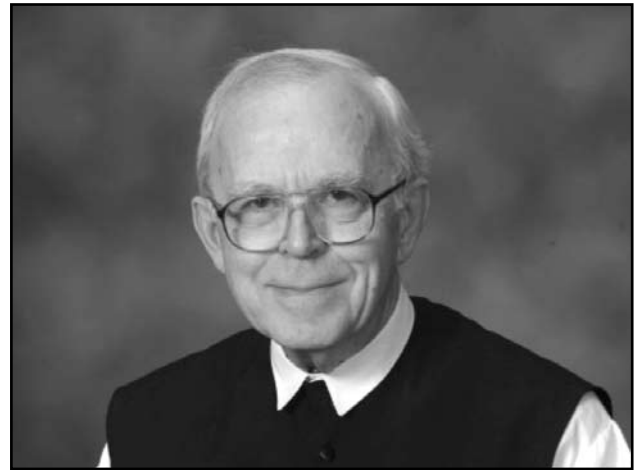
Igaz, megérkezését követően alig egy hónapot töltött a körükben: egy hónap múlva ugyanis Rómába indult, ahol december 21-én, a *Tiburтина* pályaudvaron találkozott több már korábban, együtt kimenekült rendtársával. Ő volt az, aki tájékoztatta a római ciszterci generáliát a magyarországi rendben történt változásokról. *Endrédy Vendel* zirci apátot – aki már korábban a rendi növendékek külföldre szöktetését szervezte – ugyanis 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatták. Ekkor a rendi tanács korábbi döntése alapján *Sigmond Lóránt* novíciustesternek kellett átvennie a magyarországi rendtartomány igazgatását, ám a szavazások eredménye a római tanács számára nem volt egyértelmű. Miután Lacknertől megtudták, hogy *Sigmond* mind az ifjabb, mind az idősebb rendtagok bizalmát élvezte, és magát a speciális helyzetben sem nevezte kormányzó perjelnek, sem apáti helytartónak, hanem csak provizornak, a római rendi központ jóváhagyta a választás eredményét. *Sigmond Lackner* útján kérte a megerősítését, egyúttal rajta keresztül számolt be *Endrédy* és más rendtagok elfogadásának, illetve meghurcoltatásának részleteiről.) Béda atya valamivel több mint két évig a *Pápai Szent Anzelm Egyetemen (Pontificio Ateneo Sant’Anselmo)* folytatta teológiai tanulmányait (ezeket utóbb bachelor fokozattal ismerték el neki). Még római tartózkodása idején az Ausztria nyugati szélén található *Feldkirch St. Fidelis (Szent Fidél)* kapucinus templomában, a mehreraui cisztercita apátság közelében szentelték pappá.

Hamarosan azonban az Egyesült Államokba hívták, hogy csatlakozzon rendtársaihoz. Béda

atya 1953. január 20-án érkezett meg az Egyesült Államokba, mégpedig a Wisconsin állambeli *Spring Bank* kolostorába. E monostorba került ugyanis 13, még *Endrédy* támogatásával Magyarországról önként megszökött magyar ciszterci szerzetes, akiket azzal bocsátottak útjukra, hogy Amerikában kíséreljék meg átmenteni a ciszterci nevelői, tanítói tevékenységet és a monasztikus életformát. *Spring Bank*ben azonban azzal kellett szembesülniük,

hogy ott nem a zirci életforma szerint éltek a szerzetesi életet. Emiatt a magyarok többsége úgy döntött, hogy elhagyja Wisconsin, és máshol próbálja meg megélni a ciszterci eszményeket. A közösség legnagyobb része *Nagy Anzelm* perjel vezetésével a texasi *Dallas Irving* városrészébe költözött, és 1956-ban megalapította a *Dallasi Miaszszonyunk (Our Lady of Dallas)* perjelséget. Az ottani püspök egyetemet készült alapítani, és annak területén adott helyet a magyar ciszterciek letelepedésére. 1956-ban újabb 14 fiatal magyar növendék tudott Nyugatra jutni, ők pedig római egyetemi tanulmányaikat követően szintén a dallasi monostorközösséghez csatlakoztak. Iskolájuk létrehozását az tette lehetővé, hogy néhány dallasi katolikus szülő időközben megismerte a *Saint Louis-i* angol bencések iskoláját, amely a klasszikus európai gimnázium és az amerikai igények sajátos ötvöze volt. *Anzelm perjel* – a püspök és az egyetem kezdeti ellenállását leküzdve – hasonló iskolát szeretett volna alapítani: igényes humán és természettudományos programmal kívánták felkészíteni a diákokat az egyetemi képzésre. Az iskola (*Cistercian Preparatory School*) első két osztálya végül 1962-ben indult el. Az „amerikai Zircen” időközben 360 diákot 9 ciszterci és 20 civil tanár oktat és nevel. A magyar ciszterciek közül többen egyetemi tanárok is voltak egyben. Az iskola fejlesztésére öregdiákjai is gyűjtötték a pénzt, így épülhetett fel az évek során a *Science Building (Természettudományok Háza)*, az apátság templom (amely a belpápfalvi ciszterci műemlékre hasonlít), a könyvtár és az *Art Building (Képzőművészetek Háza)*. A perjelséget 1963 novemberében emelte apátsági rangra a *Szentszék*; 1988-ig *Nagy Anzelm* volt az apátja. Jelenleg (első nem magyarként) *Peter Verhalen*, az intézet egykori növendéke vezeti a közösséget.

Béda atya néhány más magyarral együtt egy ideig még *Spring Bank*ben maradt, mivel mes-

Lackner Béda atya (1927 – 2020)

terdiplomát kívánt szerezni a közeli *Marquette University*-n. Az oklevelet végül 1959-ben szerezte meg, szakdolgozatát *Harding Szent István (Stephen Harding)* apátról és *Citeaux* felemelkedéséről írta. (Az angol születésű *Harding* a 12. században a ciszterci rend egyik alapítója, 1108-tól harmadik apátja volt, *Citeaux* pedig az a franciaországi kolostor, ahol a szerzetesrend létrejött, és amelynek regulája alapján egész Európában ciszterci monostorok alakultak.) Béda atya ebben az időszakban küszködött azzal, hogy további mélyreható tanulmányokat folytasson, vagy inkább a dallasi közösség hívó szavára hallgasson, hiszen annak középiskolai tanárookra volt szüksége az *Előkészítő Iskolába*. Az iskola 1962-es megnyitáskor végül Lackner lett az I. osztály osztályfőnöke, egyúttal történelmet, földrajzot és ének-zenét is tanított nekik.

1961-ben így is megkezdte történelem szakos doktori tanulmányait a *New York-i Fordham University*-n. Olykor egész napokat töltött el különböző egyetemi könyvtárakban, sokszor az ebédet is kihagyta. Tanáira olyan mély benyomást tett, hogy a dékán levelet írt *Anzelm* apátnak: Béda atyát lélegzetelállító munkabírási, elsőrangú tudósnak nevezte, és sürgette az apátot, szabadítsa őt fel doktori tanulmányai számára, és nevezze ki főiskolai tanárrá. Lacknert a levél kínosan érintette, és igyekezett rávenni *Anzelm* apátot, hogy hagyja figyelmen kívül, bár egyúttal azt is jelezte neki, hogy alkalmatlannak érzi magát a fiatal fiúk oktatására: *„Nem vagyok gyakorlatias, nem vagyok agresszív; természetemnél adódóan tartózkodó vagyok, inkább a tanulásra, rendszerezésre, kutatásra, dokumentummokkal való munkára, fordításra temett. Az ifjaknak olyan tanárookra van szüksége, akik megnyílnak előttük, megértik őket, a gondolkodásmódjukat, gondjait, játékaikat; akik képesek formálni a jellemüket – ez a készség számomra nem adatott meg.”* Osztályát végül *Melchior* atya vette át, Béda viszont néhány

év múlva, 1968-ban megszerezte doktori fokozatát is. Ennek gyümölcseként született meg 1972-ben könyve, a *The Eleventh-Century Backgrounds of Cîteaux* (Cîteaux 11. századi háttere), amely alapos tanulmány az évszázad monasztikus életének válságáról, az arra adott megoldási kísérletekről, melyeknek csúcsát a ciszterci rend sikere jelentette. Határozottan újszerűen közelíti meg a rend eredetének kérdését; bemutatja, hogy alapítóinak eredetisége főleg a különböző reformotletek bölcs egybeolvasztásában rejlett, amelyből saját, kerek rendszert hoztak létre, amely kiválóan alkalmas volt a korabeli és a későbbi szükségletek kielégítésére is anélkül, hogy megadta volna magát az uralkodó, látványosan diadalmaskodó remeteségi és egyéb, sok esetben eretnekségbe torkolló népszerű mozgalmak ideológiáinak.

Lackner Béda akadémiai pályája gyorsan ívelt felfelé. A Dallasi Egyetemen (University of Dallas) végzett oktatás és az Előkészítő Iskolában végzett kisegítő munka mellett 1967-től egyháztörténetet kezdett tanítani az egyetemhez kötődő, a teológiai és a papi pálya iránt elhivatottságot érző fiatalok felkészítését szolgáló *Szentháromság Szeminárium*ban (Holy Trinity Seminary) is. Itt tizenöt éven át oktatott, népszerű tanárként, lelki vezetőként, hitvallóként és sok végzett hallgató barátjaként maradt meg az emlékekben. 1969-ben az arlingtoni *Texasi Egyetemen* (University of Texas) vállalt állást. 1972-ben nevezték ki egyetemi tanárrá, onnantól 32 éven át, 2001-es nyugdíjazásáig teljes munkaidőben tanított ott; ezt követően emeritus professzorként még csaknem egy további évtizedig, 80-as éveinek elejéig oktatott. A kar a következőképpen méltatta tevékenységét: „*Lelkiismeretes és elfogadott volt tudósként, méltósággal és szerényen adta tovább lenyűgöző tudását Európa és az egyház történetéről hallgatók több nemzedékének.*”

Tucatnyi könyv szerzője, társszerzője és szerkesztője volt; számtalan esszét, fordítást, könyvismertetőt és konferenciaanyagot alkotott. Fő szakterülete ugyan a medievisztika, azon belül pedig a monasztikus rendek története volt, de más témákkal is foglalkozott: tartott speciális képzéseket a középkori egyházzal, az angliai reformációról, a bizánci történelem kérdéseiről, Rotterdami Erasmusról, az itáliai reneszánsz városokról, Nagy Károlyról, a keresztes hadjáratokról, középkori tanítókról, a vallási tolerancia történetéről stb. Gondos munkája, elmélkedései, jegyzetelése és módszeres gondolkodása révén a lehető legközelebb került szellemileg a rendalapítók és mindazon szent emberek szellemiségéhez, akik a modern kor hajnalán Krisztust keresték. Ezzel világi hallgatói is a krisztusi igazság és

Ciszter atyák a dallasi apátságban

az emberi jószág tanúját, a nemes, intelligens és jámbor tanárt tisztelték benne.

Oktatói pályájának lezárulása után két évtizeden át tanúja volt, hogy sok fiatal szerzetes érkezett a dallasi kolostorba. Rájuk főleg kimérttségével, csendes jelenlétével, egyszerű életvitelével, de rejtőzködő odafigyelésével (amely egyszerre egy kíváncsi kérdésbe csapott át) tett kedvező benyomást. A rendben tanulókat az *ora et labora* benedeki mottójának sajátos adaptációjával bátorította: *et scribe: (imádkozzál, dolgozz... és írd!): „Csak egyetlen ötlet kell naponta, és hamarosan lesz egy könyved”* – mondta. Arra is emlékeztette a szerzeteseket, hogy a Szűz Mária iránti odaadás a ciszterci élet egyik valódi megkülönböztető jegye. Bár korábban úgy gondolta, nincs meg benne az a gyakorlatias, „élénk”, extrovertált szellem, amely a gyermekek tanításához szükséges lenne, mégis mind a monostorban, mind egyetemi munkája során sok elmét formált át, jellemet fejlesztett alázatos, visszafogott jelenléte révén, sok barátot szerzett, akiknek mindvégig figyelmet szentelt.

Béda atya élete utolsó évéig foglalkozott tudományos munkájával és levelezésével. 2019. november 20-án azonban hirtelen súlyos agyvérzést kapott. Bár állapota utóbb jelentősen javult, és visszatérése után jámi és beszélgetni is képes volt, ezután nagyrészt cellájában kellett maradnia. Ereje megfogyatkozott, innentől a többi szerzetes és két odaadó ápolónő segítségével szorult. Utolsó évében a gyengeséggel és az elzártsággal szembenézve, a kinti világtól lassan elszakadva is békét és nyugalmat árasztott, és ez kisugárzott örömmel fogadott látogatóira is. Majdnem egy évvel az agyvérzés után egy fertőzés vese-rendellenességet és vérmérgezést okozott nála. Néhány napos kórházi tartózkodást követően békében hunyt el 2020. november 10-én.

Gyászmiséjét és a temetését az apátsági templomban november 14-én tartották. Ő volt 2020 második magyar ciszterci vesztesége Dallasban, ugyanis *Farkasfalvy Dénes* emeritus apát még tavasszal hunyt el. Így ma már csak két magyar tagja maradt a közel harmincfős, egykor magyarok által alapított dallasi apátságnak, *Lelóczky Donát* és *Kereszty Rókus*.

A dallasi magyar ciszterci apátságot nyugodtan tekinthetjük a 20. századi magyar emigráció egyik sikertörténetének, még akkor is, ha tudjuk, kényszerhelyzetben született meg. Lackner Béda pályája pedig azt mutatja, hogy a hit és az elhivatottság ereje által kilátástalannak tűnő helyzetekből is igen magasra lehet jutni. S bár régióinktól nagyon messzire sodródott, származása okán földinknek számít, első inspirációit a bajai ciszterektől kapta, így mi is okkal lehetünk büszkéek rá és eredményeire. ■

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár,
Munkácsy Mihály utca 9.
CBA Belvárosi ABC,
Eötvös utca 1.
Cserba Optika,
Batthyány Lajos utca 18.
Líra Könyvesbolt,
Déri Frigyes sétány 5.
Tourinform Iroda,
Baja Marketing Kft,
Szentháromság tér 11.
Gazdabolt
(Baja, piaccsarnok)

Gyászol az MNÁMK – elhunyt Régaisz István

■ Sajnálattal és megdöbbenéssel értesültünk arról, hogy 2021. április 5-én, életének 81. évében elhunyt RÉGAISZ ISTVÁN, az MNÁMK nyugalmazott tanára, aki 12 éven át igazgatóhelyettesként, egy évig pedig igazgatóként irányította az intézményben folyó munkát. A vaskúti sváb családból származó későbbi pedagógus 1958-ban érettségizett a bajai III. Béla Gimnáziumban, majd a Pécsi Tanárképző Főiskolán szerzett magyar–német szakos tanári diplomát. pályáját a bácsalmási Hunyadi János Gimnáziumban kezdte, ahol közel negyedszázadon át tanított. 1985-ben lett a bajai Frankel Leó Német Nyelvű Gimnázium (az MNÁMK jogelődje) tanára, ahol egészen nyugdíjba vonulásáig, 2001-ig dolgozott, s részese volt a gimnáziumból „kinövő” művelődési központ profiljának és újkori hagyományainak kialakításában. Szerkesztőségünk, valamint a Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja vezetősége és közössége ezúton fejezi ki őszinte részvétét az elhunyt családjának. Nyugodjék békében! A kiváló pedagógus emlékére két egykori tanítványának, későbbi kollégájának gondolatait közöljük, amelyek közelebbről mutatják be a fenti adatok mögött rejtő embert is.

„Jó ember volt, remek tanár.”

Manz Alfréd

■ Amikor megosztottam régi bácsalmási osztálytársammal a szomorú hírt Régaisz István, egykori kedves tanárunk eltávozásáról, röviden ennyit mondott róla: „Jó ember volt, remek tanár.”

A „jó ember” kifejezés talán mára kissé megkopott, és napjainkban már el is vesztette az igazi kifejező erejét. Akik viszont diákként és kollégaként jól ismerték, tudják: a „jó ember” rövid, pregnáns megfogalmazása annak, amit Régaisz István megtestesített. Magyar–német szakos középiskolai tanárként évtizedeken át csendben, feltűnés nélkül végezte dolgát: nevelte, formálta, tanította a rábízott diákokat. A jóra, a tisztességre és az egymás iránti megbecsülésre.

Annak idején, az 1970-es évek végén inkább a reál tárgyak iránt érdeklődő diájaként nem mutattam különösebb aktivitást az irodalomóráin. Emlékeimben mégis megmaradt az az óra, amikor József Attila Thomas Mann üdvözlése című versét elemezve hosszasan beszélgettünk emberi értékrendekről. Az 1960-as évek elején kezdődő tanári pályafutása során a különböző rendszerek és az állandóan változó oktatáspolitikai irányzatok között is ő is „fehérek közt egy európai” tudott lenni és maradni. A humánus, tiszteletre méltó, hangját csak ritkán felemelő, az irodalom által értékeket közvetítő egyéniség szavára figyeltünk diájaként és később kollégájaként is.

Amikor végzős gimnazistaként az akkoriban heti kétórás németoktatás keretében egy tankönyvi olvasmányban a német költőfejedelem Johann Wolfgang von Goethe életéről és munkásságáról volt szó, kívülről megtanultam a Faustból származó idézetet: „Mein Leipzig lob ich mir! Es ist ein Klein-Paris und bildet seine Leute!” („Lipcsetemet

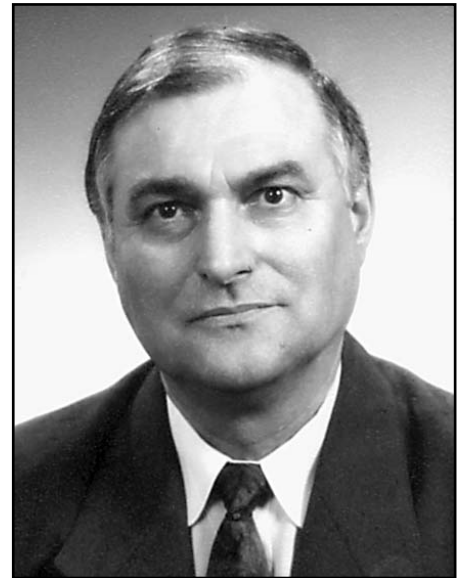
dicisérem! Olyan, mint egy Kis-Párizs és képzí embereit!”). Főiskolai tanulmányaim során fél évig Lipcsében tökéletesíthettem nyelvtudásomat és ismerkedhettem a német irodalom nagyjaival. Onnan az egykori idézetre utalva német nyelvű képeslapot küldtem neki: „Lipcsetemet dicisérem! Bár már nem Kis-Párizs, de még mindig képzí az embereit!” Néhány évvel később kollégák lettünk a régi alma materben. Az egyik szünetben íróasztalának fiókjából elővette az említett képeslapot, és jellemző stílusában csak annyit mondott: „Ismerős ez a lap?”

Jó emberként, remek tanárként mindig értékeket közvetített, melyekre a harsány kijelentéseket mellőzve csak utalt, a megfogalmazásokat beszélgetőpartnereire hagyta. Kezdő tanárként tőle is vettem át egy osztályt. Arra a kérdésemre, hogy mire figyeljek a tanítás során, lakonikusan csak annyit mondott: „Az a fontos, hogy jól érezd magad az órán!”. Akkor még nem értettem a választ, ma már tudom, hogy az óra sikere nem elsősorban a tantervtől, nem is az óravázlattól vagy az oktatástechnikai eszközök és módszerek szakszerű használatától, hanem sokkal inkább tanár és diák harmonikus együttműködésétől, egymás iránti kölcsönös tiszteletétől függ.

Régaisz István az egykor zárt, vaskúti sváb faluközösség értékrendszerén nevelkedett, egyben tanulmányai és pedagógusi tevékenysége során nagy műveltségre szert tett tanárként marad meg emlékezetemben, aki a német klasszika jegyében nemes egyszerűséggel, de csendes nagyságként mindig az emberek közötti harmóniát és megértést hirdelve maradéktalanul eleget tett a „jó ember, remek tanár” elvárásainak.

A tananyagon felüli értéket képviselt Csorbai Péter

■ Régaisz Istvánt négy éven át volt szerencsém tanáromként tisztelni; a bajai Frankel

Régaisz István (1941 – 2021)

Leó Gimnázium MNÁMK-vá alakulásának éveiben tanította nekünk a német nyelv és irodalom tantárgyat. Visszagondolva erre az időre számos kedves momentum jut eszembe a tanórákról, melyek mindig nyugodt és jó hangulatban, a egymás kölcsönös megbecsülésének jegyében teltek.

Úgy érzem, hogy Régaisz István tanár úrnak is komoly szerepe volt benne, hogy szinte észrevétlenül sodródtam a tanári pálya felé. Talán ez a kép is jól jellemzi személyiségét és munkáját. Csendben, mindenfajta feltűnés és magamutogatás nélkül végezte a munkáját, tette a feladatot és kötelességét, vállalt hivatását – és közben igyekezett formálni is a diákokat. Sajnos kollégaként már nem volt alkalmam találkozni vele; ő épp akkor ment nyugdíjba, amikor én az egyetem elvégzése után tanárként visszatértem egykori gimnáziumomba. Azóta is többször gondoltam már rá, hogy milyen nagy megtiszteltetés, hogy ilyen pedagógus helyét „vehettem át”. Ez az MNÁMK-ba érkezésemkor csupán egy pozíciót jelentett a tantestületben, de ma már tudom, még nagyon sokat kell bizonyítanom ahhoz, hogy valóban nyomdokaiba léphessek, méltóvá válhassak ahhoz a szellemiséghez, amelyet ő képviselt.

Régaisz István nem egyszerűen tanár volt, hanem olyan pedagógus, aki a tananyagon felül értékeket is képviselt és igyekezett közvetíteni, mégpedig a leghitelesebb módon, a következetes személyes példamutatás révén. Azokat az értékeket, melyek a sváb közösséget is jellemzik: kitartó, becsületes munka, szorgalom, mások megbecsülése és segítése. ■

Osztrogonác Miklós „históriás énekei”

■ A magyar história jeles eseményeit feldolgozó, egy-egy kiemelkedő figuráját középpontba állító történelmi regényeknek valódi reneszánsza van manapság, elég csak Bán Mór, Benkő László vagy épp Bíró Szabolcs regényfolyamainak átütő sikereire gondolni. A bajai iskolakönyvtáros Osztrogonác Miklós nemrégiben maga is jelentkezett egy regénnyel (amint hozzánk is eljut, örömmel mutatjuk be az Ősvények c. művét), ám ő a történelem feldolgozásának egy hagyományosabb műfaját is műveli. Az alábbiakban olvasható versei Tinódi Lantos Sebestyén vagy Ilosvai Selymes Péter nyomdokain haladnak, és a honi történelem dicsőséges vagy épp tragikus (és olykor méltatlanul feledésbe merült) eseményeit éneklik meg egyszerű ritmikájú és sorszerkezetű, de épp ezért könnyen megzenésíthető és zenekísérettel előadható formában. E modern kori históriás énekek szükségszerű velejárója bizonyos mértékű archaizálás, de ez csak annyira érvényesül, hogy ne menjen az érthetőség rovására. Láthatóan költőjük kedvenc korszakait a középkor és a magyar–török háborúskodások időszakai jelentik, hiszen ezekben az időkben sok heroikus küzdelem, eredményes bajvívás akadt, amelyeket újraélhetünk a versek segítségével. Hogy Szabács vagy Várpalota megvívásának leírása történetileg hiteles-e, talán nem is lényeges, de a „daliás idők” hangulatának felidézése önmagában is érdekes lehet, ezért ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Sipos Loránd, grafikai

Summája Palota várának

■ Forrón süt le a nap Palota várára
Fájdalmat hozva szép Bakony tájára
Könnyeként folynak patakok, erek
Gyilkolni készül nagy török sereg

Thury György komoran pödöri bajszát
Sok ránc barázdálja szép férfiúi arcát
Látja miként készülődik rengeteg pogány:
Fortyogó, hinaras', istentelen ingovány

Néki vitéze mindössze kétszáz vala'
Názáreti Jézusnak csekélyke hada
Megannyi dühös, dalia kerecsen
Ki komoran ámul a sokezres seregen

Sipos Loránd, grafikai

Ágyúzzák őket hajnaltól napestig
Mígnem az ég alja véresen vereslik
Reggelre tervezik a végső pusztítást
A falak sem bírják a temérdek ágyúzást

A felmentő sereg is egyre csak késik
Thuryék a várat már testükkel védik
S bár Literádi, s Papp átverték a pasát
Karóba vonta őket Arszlán, a galád

A Sintér-hegyre talléreként gurul a nap
Imádkozni készül az ottomán had
Allahhoz kiáltanak istentelen szóval
Segíteni siessen, ha a kakas reggel szólal

Nagy csend hull végül a pogány táborra
Setét lepel kúszik a félholdas sátorra
Hol Arszlán tanyázik, az ostoba török:
Ott embernyi pipából áfum pöfög

Olaj kerül a felvonóhid vaskos láncára
Thúry sólyomtollat szúr érces sisakjába
Kitörni igyekszik kétszáz jó vitézzel
Együtt kész halni a bakonyi vidékkel

„Tudod jól Istenem, mily kedves itt az élet

Erdők, mezők ölelik a palotai véget
Csendes, szelíd őszökön nászot' bög a szarvas
Felvonyít alkalomadtán beste, ordas farkas”

Jó György kapitány merengeni kezd
Bár tudja: a konok idő nem engedi ezt...
Most kell lecsapni, míg alszik a kontyos
Megvédeni Palotát: csak ez a fontos!

Imát mormol, mielőtt kizúdul a csapat
Cserkelő hiúzként lopakszik' a had
Majd hirtelen vad tigrisként az éjszakába
bődül
Sok riadó török félálomból hördül

Sátorok, istállók, szénakazlak gyúlnak
A végvári huszárok oroszlánként dúlnak
Thury György Arszlán felé fordítja a lovát
Ki pendelyben, mámorosan segítségért kiált

Tengersok török harcos kél a védelmére
Vezérük sírva fut el neveltségre
A várúr a hetvenkedő harcosokra ront
Legendás pallosa silány, megromlott vért ont

S ekkor különös zaj töri meg a csatát
Tucatnyi visszatérő felderítő kiált:
Úton van már, s ideér a felmentő sereg!!!
A török had úgy sír fel, mint megriadó gyerek

Nyakukban a lábuk, futnak hegyen-völgyön
Marad utánuk sírás-rívás, temérdek kínözön
Nem tudják, hogy fajtájok' jócskán be lett csapatva
Hisz nem sereg az: csak erdőjárók harsogó csapatja'

Ötven vitéz elesett a palotai végen
Hősök immár mennyországban: Krisztus seregében
György kapitány fejet hajt emlékük előtt
Tudja: ők a mártírok mindenekelőtt

Vénségesvén' kobzos ül a palánk tetejére
Felpillant a csillagokra, hajnalodó ég
Kérges ujjá megpendül feszes húrok során
Megénekli miként futott világgá a pogány

Thury György letérdel a nyárfa kereszt elé
Hálaimát rebeg Isten ege felé
Majd a fakorpusz lábát sóhajtván csókolja
„Köszönöm világ bűneinek hordozója”

A pince felől dudu, síp hangja felszüremlik
Szablya csörren, víg hajdútánc kerekedik
Folyik a bor, halomba a tengernyi zsákmány
Ma bizony elbukott a beste, török ármány

Feláll a bajvivő: könnye sok pogánynak
Oltalma a megtört szép Magyarországnak
Mosolyogva vitézi társaihoz lép
Feledve mily nehéz is a végvidéki lét

S odaáll, elsőként bokázva a táncot
Míg nyakába akasztanak vastag aranyláncot
Vidámságban találja a nyári hajnalóra:
Hisz a Jólsten dicső terve vált valóra...

Szabács hősei

■ Pendülj most meg vén kobzám', e csöndet adó éji percben
Zengd el Szabács hősi dalát, ezeröttszáz és huszonegyben

Emlékezz arra a régi nyárra, miként apó mereng ifjúságon...
Hogy ragyogtak magyar csillagok a szelíd szabácsi végváron

***

Pusztító fürgeteg a falak alatt: uramfia' mily hatalmas sereg
Sivalkodnak bőszen s kegyetlenül, mint a csontba harapó téli szelek

Ércesen zeng dudu, síp: kísérelje komisz ágyúdalnak
Éjtnap' löveti a falat Áhmed: híve a kegyetlen Allahnak...

Maroknyi védő a belső várban: szablyát szorít, halálra mereng
Rác vitéz, szép magyar dalia oly jó barát most e nehéz percben

„Megtettük, ami erőnkől tellett, futhatnánk, mint a nyulak a réten
Hisz itt folyik az ősi Száva, bujdoshatnánk a szerémi rengetegben”

Ám csak eb fut el, ha farkast lát... Logodi a nevem, s odacsapok!
Tudják meg a ruméliai kutya, hogy a farkas én magam vagyok!

„Jól beszélsz, szól
Torma Bándi: itt vá-
gott Kinizsi temér-
dek törököt
Úgy verte ki a várból
űket', mint ménkű'
ágyásból a tökök

Szégycen én rá alig-
ha hozok, nem futok
el üregi nyúl mód-
jára
Esküszöm a Szűz-
re, a Jóistenre és
dömöckölt perzsa
szablyámra”

Kimennek végül a
piactérre, az ég
néznek: lángos nap-
ba'
Ősnapkelet árva
hősei ők, pusztai

harcosok: Istenem,
megannyi dalia...

Megrázzák beretvált
üstöküket, bajszuk'
kopjaként mered
előre
Nagyot dobban
megkérgesedett szí-
vük, nem gondolnak
a setét jövőre.

Hirtelen rájuk zúdul a pogány tenger és ők párdúc módra pusztita-
nak
Elgurul aznap sok kontyos fej, utolsó csepp vérükig harcolnak...

De a pogány habok végül elnyelik és megfullasztják a hős testvé-
reket
Majd közszemlére bocsátják az átkosok a kopjavégre húzott test-
részeket.

S ekkor odaér Allah földi árnyéka: a méltán retteget oszmán szul-
tán
Áhmed görnyed, s hajlong előtte: „győztünk”, veti oda kurtán.

„Mily győzelem ez, te kutya, pofád befogd és eltakarodj!
Hatvan vitéz így megtizedelte a hengegő ruméliai csapatot!

„Lódulj, s jó ideig ne lássalak, ha mégis, rögvést karóba ütlek!”
Így lett Áhmed pasa számára a győzelem bús, s fölöttébb keseré-
des...

***

Csitulj most öreg, jó kobzám', hisz kakas szól már: éled a hajnal
Zengtél büszke végek sólymairól: daloltál búskomor ajakkal.

S kérlek benneteket, drága utódok: Krisztus szent nevére kérlek...
Jusson néha eszetekbe eme ének: ily napokat éltek régidőkben a
végek.

S biza' így lehet, hogy szátokra még kedves, jó magyar szó téved-
het
Hajtsátok meg mostan fejeteket és sose feledjétek a szabácsi hő-
söket... ■

Sipos Loránd, grafikai

Duna menti életünkről

Nebojszki László

■ A közelmúltban megjelent kiadvány leg-
elején Pap József újvidéki költő *A remény*
című verse szerint a gazda karácsony előtt, az
év végi számadásra készülve kifejezi jövőbe
vetett hitét. A tavaly hetvenedik életévét be-
töltött Silling István a neki írt sorokat magáé-
nak vallva, könyve papírborítójának margóján
felsorolja eddigi köteteit, de helyet is hagy a
továbbiaknak, azaz bizakodva áll az előtte álló
feladatok-kihívások elé, újabb tervei vannak.

A kupuszinai (bácskertes) születésű emeritus
egyetemi tanárnak, a bácskai néprajz jeles
kutatójának friss kiadványa négy fejezetbe
rendezett tanulmánygyűjtemény, amelyet a
témákban történő elmélyedést segítő irodal-
omjegyzékek és szemléletes fotók egészíte-
nek ki. *A Rólunk szólta* című – a könyv közel
felét kitevő – első rész a Bácskában kutató,
itt dolgozó elődeink munkásságát ismerteti,
és mintegy megalapozza a folytatást. Bem-
mutatja *Bellosics Bálint* vidékünkkel kapcsola-
tos néprajzi munkásságát; *Kálmán József*
verbászi református lelkész munkálkodását,
aki 1877-ben babonalexikonnak is mondott
művével jelentkezett; *Kálmán Lajos* bánáti
káplán mondavilágra vonatkozó gyűjtőmunká-
ját; *Bálint Sándor* népi vallásosságához kapcsola-
ló délvidéki kutatótevékenységét; a zombori
születésű *Herceg János* jegyzeteit nyelvjárás-
ról és néprajzról; a bácskai búcsú egy 1933-
ból származó leírását; *Bodor Anikó* gyűjtését
Kupuszinán; végül a *Neumayer Újlaki Komél*
Dezső népelettel kapcsolatos elbeszéléseiről
szóló elemzést. A szlovén felmenőktől származó
Bellosics Bálint 1892-ben kapott kinevezést
a bajai tanítóképzőbe. Tanári és néprajzkutatói
munkássága Baján teljesedett ki, utóbbihoz
kapcsolódó gyűjtőmunkájába tanítványait is
bevonta, szívesen járta a bácskai falvakat.
Termékeny és a tanulmányban részletesen
áttekintett munkásságát korai, 1916-os halála
törte derékba.

*A Múlt, jelen és jövő a nyugat-bácskai ma-
gyarok szemével* című második részben Silling
István a törökök kiűzésének időszakától napja-
inkig dolgozza fel a vidék történelmét, szociog-
ráfiai elemzést végez. Jól kitűnnek belőle azok
a sorsfordító események-történetek, amelyek
a jelenlegi állapotok kialakulásához vezettek.
Mondanivalója mának szóló summázata: „*A
jelen és a jövő európai geopolitikai történései
meghatározhatják Nyugat-Bácska magyarsá-
gának további létét.*” Valamint „*Összegzésül
elmondható, hogy a feltárt magyar értékek
csakis ott találhatóak meg, ahol a magyarok
még számosabban élnek, ahol módjuk van
legalább hetente egy-egy szentmisét anya-*

*nyelvükön hallgatni, vagy ahol magyar műve-
lődési egyesületet hozhatnak létre, ahol nyel-
vüket használhatják, kultúrájukat megélhetik.
A szétszóródottságban elvész a tárgyi kultúra,
s a nyelvvel együtt a hagyománynak tartott,
nyelvben őrzött érték is.*”

A *Kupuszináról* című harmadik fejezetben a
szerző szűkebb pátriájáról szól: idős falube-
liekkel folytatott beszélgetésekkel idézi fel a
ma már letűnt, csak emlékezetben megőrzött
régvi világot, majd bemutatja egy helyi család
történetét (kirajzását, vándorlását és bomlá-
sát). A folytatásban a település egyik – nem
mellékesen saját, ahol az otthona van – utcá-
jának különböző szempontú megközelítésekkel
feldolgozott változásait elemzi: a szerző 1983-
tól lett az említett utca lakója, de nem csak
az azóta eltelt közel négy évtizedet dolgozza
fel szociográfiai helyzetelemzésében, hanem
a 20. század elejéről indítja azt. A napjainkra
kialakult állapot és jövőkép nem túl rózsás.
Ezután ismerteti a nem vérrokoni (műrokoni)
kapcsolatok (komaság, szomszédság) helyi
jellegzetességeit, a *paszita* szokását (*paszita:
örömvendégség a gyerekágyas háznál, melyet
egyes helyeken mindjárt keresztelés, másutt
beavatás után szokás tartani – a szerk.*) stb.

Az utolsó, *Vallási népeletünkről* című részben
Silling István talán legkedvesebb kutatási té-
májával, a vallási néprajzzal foglalkozik. Képet
kapunk benne Nyugat-Bácska fogadalmi szo-
kásairól és búcsúiról, Szond (korábban Szonta)
szakrális tereinek népi textíliáiról és egy külön-
leges – a bántási Németcsernye településen
lévő – Szentháromság-keresztről. A már a
török idők alatt, de tömegesen inkább 1686
után délről érkező sokácok a Duna baranyai
és bácskai partja mentén telepedtek le. Meg-
élhetésük ősi alapját az állattenyésztés és a
halászat adta, a lányokat, asszonyokat színes
és díszes öltözet jellemezte. Szöveaik színes
gazdagsága emellett megjelenik mind az ott-
honaikban, mind a templomaikban. Utóbbi hely
egyházi évének ünnepeihez kötődő, különböző
színű és mintázatú textíliáiból ad át a szerző
fotókkal bőségesen dokumentált színes csok-
rot Szondhoz kapcsolódóan az olvasónak.

Silling István könyve szerves folytatása ed-
digi munkásságának, amelyben sokféle szem-
pontú megközelítéssel, a témákat alaposan
körbejárva, pontos hivatkozásokkal ellátva és
megfelelő fotóanyaggal dokumentálva minden
érdeklődő számára jól érthetően adja közre ku-
tatásainak eredményeit. Ezek összecsengenek,
kutatásainak a lényegét és a jövő számára az
igazodási pontot a szerző a második fejezet
végén – a könyvajánlóban már az előzőek-
ben közölt – értékelése-megállapítása fejti ki.

(Silling István: *Duna menti életünkről. Néprajzi és szociográfiai jegyzetek Nyugat-Bácskáról és más vidékekről.* Forum Könyvkiadó Intézet, Újvidék, 2020. 192 oldal) ■

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához. Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5 000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

Honlapunkon jelenleg kísérleti mintaszámot tekinthetnek meg, amelyen tesztelhetik szolgáltatásunkat. Amennyiben hibákat tapasztalnak, kérjük, jelezzék azokat a fent megadott e-mail címen. Kérdéseiket, javaslataikat egyaránt szívesen fogadjuk.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

A konfitálás

Szünder Dezső

■ Életünk, mindennapjaink az elmúlt hosszú hónapok során jelentősen megváltoztak. Nagyon bízom benne, hogy az eltelt időszak sokunknak inkább „csak” kihívás és megpróbáltatás, melyet több-kevesebb sikerrel átévészeltünk. Ezekben a hónapokban mindenki igyekezett a megváltozott helyzethez alkalmazkodni: életünk egy részén rajtunk kívül álló okok miatt változtattunk (maszkviselés, bizonyos helyek elkerülése vagy korlátozott látogatása), más területeken pedig saját elhatározásból változtattunk: kevesebbet járunk olyan helyekre, ahol több ember fordul meg egyszerre, vásárlásainkat igyekszünk heti egyre csökkenteni, előtte pedig szorgalmasan jegyzeteljük otthon, mit kell majd vásárolnunk, ha nekiindulunk. A mostani receptet nem feltétlenül a COVID és az azt követő megszorítások, takarékoság ihlette, de akár így is történhetett volna, hiszen tartósítani, takarékoskodni, okosan, gondolkodva főzni ezekben a nehéz időkben különösen ajánlatos.

A mai „modern” világunkban a gasztronómiát, a konyhaművészetet számtalan esetben lengik körül olyan szavak, melyeknek jelentését csak kevesen értik. Az átlagember ilyenkor megjegyzi, visszahőköl, egy receptet esetleg már el sem olvas, mondván: ez biztosan annyira bonyolult, hogy nem tudom otthon elkészíteni. Nem minden esetben van ez így, a főzés nem mindig túlbonyolított, időigényes feladatok összessége, mely után a család öt perc alatt eltünteti a munkánk gyümölcsét.

A konfitálás nemcsak ételkészítési eljárás, melynek végén ízletes, azonnal fogyasztható étel a végeredmény, hanem tartósítási technika is. Ráadásul nem is valamiféle új találmány, a franciák már a XV. században is használták konfitálást ételleik minőségének minél hosszabb megőrzésének érdekében. Akkor ez nem tudatos, hanem a kényszer szülte eljárás volt. Abban az időben hűtőszekrény még nem létezett, így az ételek tartósítását másképp voltak kénytelenek megoldani. A szó eredete (confit) gyűjtőfogalom: arra a folyamatra, ételkészítési eljárásra használják, amely kíméletes eljárással, lassú tűzön zajlik, legyen az fokhagyma, lekvár vagy éppen hús. Ez utóbbi esetében ez konkrétan zsírban, zsír alatt történő sütést jelent, jóval a zsír forrponjtja alatt, minimum 50 °C-on. E sorokat olvasván néhány olvasó mondhatja: hát, én ezt eddig is tudtam, használtam! Igen, igazuk van: aki volt valaha disznóvágáson, dolgozott fel húst, az a szalonna abálásánál ugyanezt a műveletet végezte. A konfitálást szinte bármilyen hússal el lehet végezni, a végén pedig a döntés a miénk:

elfogyasztjuk frissen a munkánk gyümölcsét, vagy elteszük, és akár hónapok múlva is élvezhetjük. Általánosságban a műveletre néhány arany szabály vonatkozik, amely bármely húsfélénél alkalmazható. Az első: a hús előkészítésénél, feldarabolásánál legyünk türelmesek; apró, nem túl vastag darabokat vágjunk, de 1 cm alá se nagyon menjünk, mert akkor a sok zsír ellenére is nagyon kiszárad a hús. A következő lépés a fűszerezés: használjunk az adott húshoz illő fűszereket, és hagyjunk időt, legalább 3-4 órát a pácolódásra, de akár egy éjszakára is maradhat a fűszerekkel együtt a hús. A harmadik fontos pont a zsír mennyisége. Annyi olvasztott zsírral öntsük le a húsdarabokat, amennyi bővel ellepi, de ne essünk túlzásba sem. Az optimális mennyiség a hús felszíne felett 1-1,5 cm-rel van. Ne sajnáljuk a zsíradékot, sütés után megfelelően szűrve, hűtve újra felhasználható marad. Élvezeti értéke pedig csak nő, a benne lévő fűszerek aromája miatt. Végül nézzünk egy ízletes, konkrét példát erre a folyamatra!

Konfitált kacsazúza hagymás tört burgonyával

Vegyünk 0,5 kg kacsazúzáat (a recept csirke-zúzából is könnyedén elkészíthető). Mossuk meg alaposan, vágjuk az egész zúzáat félbe, majd minden felet hosszában három részre, a kisebbeket félbe. Fűszerezzük ízlés szerint sóval, majd keverjük össze egy fűszeres szárazpáccal, és tegyük 3-4 órára vagy egy éjszakára a hűtőbe. A páchoz használjunk koriandermagot egészben, majorannát, római köményt és oregánót. A pácolás után öntsük a húst egy sütőben is használható edénybe, öntsük fel olvasztott kacsazsírral, tegyük bele 2-3 ág friss rozsmaringót, 4-5 gerezd fokhagymát megtisztítva és félbevágva, 2 db vöröshagymát megtisztítva és szintén félbevágva.

Helyezzük a 100-110 °C-ra előmelegített sütőbe légkeverés nélkül, fedő nélkül, és hagyjuk magára 3-3,5 órára. A folyamat elvégezhető a tűzhelyen is, ám tapasztalat szerint a sütőben készülő verzió omlósabb, ízletesebb végeredményt ad. Ha mégis a tűzhelyet választjuk, akkor nagyon lassan melegítsük fel, és csak annyira fűtsünk alatta, hogy a zsír felszíne a melegítés hatására éppen csak mozogjon. Ha letelt a konfitálás ideje, és hús kellően omlós és puha, vegyük ki a zúzadarabokat a zsírból. A zsírt szűrjük le, tegyük vissza 135 °C-ra 20-25 percre a sütőbe, majd ha kihűlt, óvatosan öntsük át a felső, tiszta részét egy tiszta befőttesüvegbe. Tegyük a hűtőbe, a későbbiekben más húsok sütésére vagy egy szelet friss fehér kenyérré kenve hasznosítsuk tovább. A hagymás tört burgonyához főzzünk meg krumplit sós vízben apró kockákra vágva, szűrjük le. Míg a krumpli fő, kacsaszíron pirítsunk aranybarnára 2 fej vöröshagymát, ebbe keverjük bele még melegen a főtt krumplit, majd krumplinyomóval törjük meg, de ne pürésítsük. Keverjük össze alaposan, ha szükséges, ízesítsük még sóval. A zúzákat 8 gerezd félbevágott fokhagymával együtt pirítsuk meg 6-8 perccig kacsaszíron.

Tálaljuk a konfitált zúzáat a hagymás tört krumplira halmozva.

Amennyiben az étel nagyobb mennyiségben készül, a konfitálás után a feleslegesnek ítélt zúzadarabokat villával szedjük szét szálaira, öntsük fel olvasztott kacsazsírral, keverjük össze, majd légmentesen és alaposan zárjuk le. Az így elkészült ételt – rilette vagy pástétom a neve – tegyük hűtőszekrénybe, ahol tárolva még hosszú hónapokig ízletes csemegénk lehet reggelenként kenyérré kenve – már ha néhány nap alatt el nem fogy...

Jó étvágyat! ■

Galéria Ádám Péter képeiből

További képek honlapunkon: www.bajaihonpolgar.hu

Aranyhíd

Lugano

Gréta

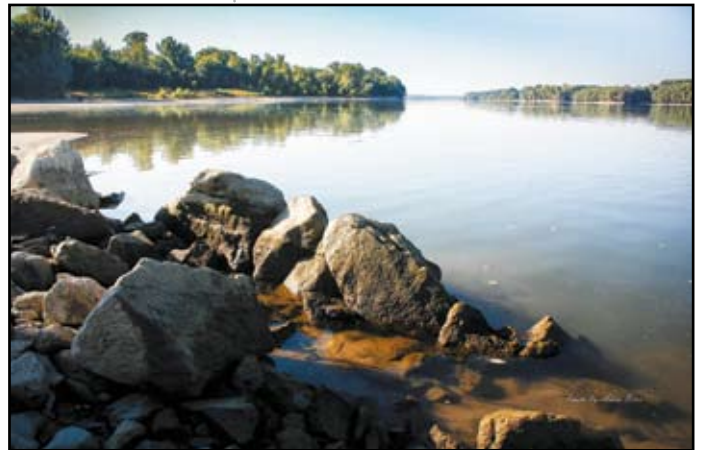
Kata

Tükörben

Hattyúk tava

Örök folyó

Repceföld

Sugovica